МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

САПЕЛЯК ГАЛИНИ МИХАЙЛІВНИ

Наказ НУБіП України 2788 «С» 13.11.2025

2026 р.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Гуманітарно-педагогічний факультет

ПОГОДЖЕНО	**ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ**
Декан гуманітарно-педагогічного факультету	**В.о. завідувача кафедри соціальної роботи та реабілітації**
_____ Інна САВИЦЬКА	_____ Тетяна ГРИГОРЕНКО
(підпис) (ім'я ПРІЗВИЩЕ)	(підпис) (ім'я ПРІЗВИЩЕ)
"___" _____ 2026 р.	"___" _____ 2026 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему

ОРГАНІЗАЦІЙНІ УМОВИ СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА СЛУЖБИ У СПРАВАХ ДІТЕЙ

Спеціальність І10 «Соціальна робота та консультування»

Освітня програма «Соціальна робота»

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

Гарант освітньої програми

Доктор педагогічних наук, професор _____ Ірина СОПІВНИК
(підпис)

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи

Доктор педагогічних наук, професор _____ Дар'я СУПРУН
(підпис)

Виконала _____ Галина САПЕЛЯК
(підпис)

КИЇВ – 2026

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Гуманітарно-педагогічний факультет

ЗАТВЕРДЖУЮ
в.о. завідувача кафедри
соціальної роботи та реабілітації
к.пед.н., доц. _____ Тетяна ГРИГОРЕНКО
(підпис)
«___» _____ 2026 р.

З А В Д А Н Н Я
ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧУ
САПЕЛЯК ГАЛИНІ МИХАЙЛІВНІ

Спеціальність І10 «Соціальна робота та консультування»
Освітня програма «Соціальна робота»
Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

Тема магістерської кваліфікаційної роботи **«Організаційні умови створення безпечного середовища служби у справах дітей»**
затверджена наказом від «13» листопада 2025 р. №2788 «С»
Термін подання завершеної роботи на кафедру 2026.11.18
(рік, місяць, число)
Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи: закони та нормативно-правові акти України; міжнародні документи; наукові публікації вітчизняних та іноземних авторів; положення та облікові дані Служби у справах дітей Бережанської міської ради.
Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Уточнити поняття безпечного середовища служби у справах дітей та обґрунтувати групи організаційних умов його створення.
2. Проаналізувати нормативно-правове забезпечення безпеки дитини та етапи розвитку служб у справах дітей.
3. Оцінити організаційні умови безпечного середовища Служби у справах дітей Бережанської міської ради за обліковими даними та положеннями про Службу.
4. Узагальнити зарубіжний досвід та розробити напрями вдосконалення організаційних умов із системою індикаторів і планом упровадження.

Дата видачі завдання «08» грудня 2025 р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи _____ Дар'я СУПРУН
(підпис)
Завдання прийняла до виконання _____ Галина САПЕЛЯК
(підпис)

РЕФЕРАТ

Магістерська кваліфікаційна робота на тему «Організаційні умови створення безпечного середовища служби у справах дітей» містить 78 с., з яких 60 с. основного тексту, 7 таблиць і 4 рисунки в основному тексті, 3 додатки. Список використаних джерел налічує 56 найменувань.

Мета роботи полягає в теоретичному обґрунтуванні організаційних умов створення безпечного середовища служби у справах дітей, аналізі їх стану на прикладі Бережанської територіальної громади та розробленні напрямів удосконалення. Об’єкт дослідження – діяльність служб у справах дітей щодо захисту дітей. Предмет дослідження – організаційні умови створення безпечного середовища служби у справах дітей.

У першому розділі уточнено поняття безпечного середовища служби, обґрунтовано шість груп організаційних умов, проаналізовано нормативну базу та етапи розвитку служб. У другому розділі, відповідно до пункту 3.3.3 Положення про підготовку і захист магістерської кваліфікаційної роботи, виконано аналіз практики без експерименту: за положеннями та обліковими даними Служби у справах дітей Бережанської міської ради оцінено організаційні умови та виявлено прогалини. У третьому розділі узагальнено зарубіжний досвід і розроблено напрями вдосконалення, систему індикаторів та поетапний план упровадження.

Практичним результатом є напрями вдосконалення організаційних умов, зразок політики захисту дитини, алгоритм реагування на сигнал про загрозу дитині та перелік для самооцінювання служби.

Ключові слова: безпечне середовище, служба у справах дітей, організаційні умови, захист дітей, територіальна громада, політика захисту дитини, міжвідомча взаємодія, індикатори безпеки.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ....6
ВСТУП....7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА У ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБ У СПРАВАХ ДІТЕЙ....10
1.1. Безпечне середовище дитини та організаційні умови його створення ...10
1.2. Нормативно-правове забезпечення безпеки дитини та статус служб у справах дітей....16
1.3. Становлення служб у справах дітей і сучасні виклики їхньої діяльності....22
Висновки до першого розділу....26
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ УМОВ БЕЗПЕКИ ДИТИНИ У ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ У СПРАВАХ ДІТЕЙ БЕРЕЖАНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ....28
2.1. Методичні засади аналізу та характеристика Служби....28
2.2. Обсяг і структура діяльності Служби як чинник безпеки дитини....31
2.3. Оцінка організаційних умов безпечного середовища Служби та виявлені прогалини....38
Висновки до другого розділу....44
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ УМОВ БЕЗПЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА СЛУЖБИ У СПРАВАХ ДІТЕЙ....46
3.1. Зарубіжний досвід організаційного забезпечення безпеки дитини....46
3.2. Напрями вдосконалення організаційних умов безпеки у діяльності Служби....50
3.3. Поетапний план упровадження, ризики та очікувані результати....56
Висновки до третього розділу....60
ВИСНОВКИ....62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ....67
ДЕКЛАРАЦІЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ВИКОРИСТАННЯ ШІ....74
ДОДАТКИ....75

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ДБСТ – дитячий будинок сімейного типу;

ЄІАС «Діти» – Єдина інформаційно-аналітична система «Діти»;

ООН – Організація Об’єднаних Націй.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Безпека дитини в Україні дедалі більше розглядається як результат узгодженої діяльності організацій, тобто як інституційна зобов'язаність, що виходить за межі особистої відповідальності окремих посадових осіб. Таке переосмислення має виражене соціальне значення, оскільки перетворює захист дитинства з епізодичної реакції на кризові ситуації на сталу функцію громади, здатної гарантувати безперервне захисне середовище попри кадрові, фінансові та воєнні виклики. У суспільстві, де значна частина дітей переживає наслідки збройної агресії, переміщення й психічної травми, саме організаційна надійність служби у справах дітей стає мірилом довіри людей до державних інституцій опіки та піклування.

Закон України від 6 червня 2024 року № 3792-IX поклав на суб'єктів роботи з дітьми обов'язок унеможливлювати насильство та жорстоке поводження. Постанови Кабінету Міністрів України від 4 червня 2025 року № 658 і від 19 листопада 2025 року № 1513 затвердили Типову програму та Порядок реагування, відповідно до яких заклади громади взаємодіють зі службою у справах дітей [16; 25; 26].

Уряд ініціював законопроєкт № 15438, який передбачає вимоги до кадрового та матеріально-технічного забезпечення служб, цілодобове реагування та безперервний професійний розвиток працівників [34]. У зв'язку з цим особливого значення набуває питання, за яких організаційних умов сама служба здатна створити безпечне середовище для дитини та родини.

Наукові праці українських дослідників присвячено переважно повноваженням, нормативному регулюванню та міжвідомчій координації служб [11; 12]. Міжнародні стандарти, зокрема стандарти Keeping Children Safe та стратегія INSPIRE Всесвітньої організації охорони здоров'я, пов'язують безпеку дитини з політикою, кадрами, процедурами та підзвітністю організації [46; 47].

Водночас у розглянутих джерелах організаційні умови безпечного середовища окремої служби територіальної громади потребують додаткової

систематизації. Зазначена прогалина та потреба громад у практичних орієнтирах зумовили вибір теми дослідження.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні організаційних умов створення безпечного середовища служби у справах дітей, аналізі їх стану на прикладі Бережанської територіальної громади та розробленні напрямів удосконалення.

Завдання дослідження:

1. Уточнити поняття безпечного середовища служби у справах дітей та обґрунтувати групи організаційних умов його створення.

2. Проаналізувати нормативно-правове забезпечення безпеки дитини та етапи розвитку служб у справах дітей.

3. Оцінити організаційні умови безпечного середовища Служби у справах дітей Бережанської міської ради за обліковими даними та положеннями про Службу.

4. Узагальнити зарубіжний досвід та розробити напрями вдосконалення організаційних умов із системою індикаторів і планом упровадження.

Об’єкт дослідження – діяльність служб у справах дітей щодо захисту дітей.

Предмет дослідження – організаційні умови створення безпечного середовища служби у справах дітей.

Методи дослідження. Теоретичні: аналіз наукової літератури та нормативно-правових актів, порівняння, систематизація, узагальнення, моделювання. Емпіричні: аналіз документів, структурно-функціональний аналіз, аналіз облікових даних із розрахунком відсоткових часток і темпів приросту, порівняльний аналіз зарубіжного досвіду. Відповідно до пункту 3.3.3 Положення про підготовку і захист магістерської кваліфікаційної роботи, робота виконана як аналіз і проєктування без експерименту.

Емпірична база дослідження – нормативно-правові акти України, міжнародні документи, наукові публікації, положення про Службу у справах дітей, надання соціальної допомоги сім’ям з дітьми та молоді Бережанської

міської ради та її сектори, облікові дані Служби за 2022–2024 роки; Служба у справах дітей, надання соціальної допомоги сім’ям з дітьми та молоді, яка входить до структури Бережанської міської ради як окремий структурний підрозділ (під № 11 у переліку підрозділів ради)

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що уточнено поняття безпечного середовища служби у справах дітей; запропоновано класифікацію організаційних умов за шістьма групами з оцінкою за рівнями «структура – процес – результат»; розроблено систему напрямів та індикаторів вдосконалення організаційних умов для служби територіальної громади.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання запропонованих напрямів, зразка політики захисту дитини, алгоритму реагування та переліку для самооцінювання у діяльності служб у справах дітей, органів місцевого самоврядування та закладів громад та у навчальному процесі за спеціальністю «Соціальна робота та консультування».

Структура й обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного, загальних висновків, списку використаних джерел (56 найменувань, з них 22 іноземними мовами), декларації академічної доброчесності та 3 додатків. Загальний обсяг становить 78 с., основний текст займає 60 с., блок додатків із їх переліком становить 4 с. Робота містить 7 таблиць і 4 рисунки в основному тексті та 3 таблиці у додатках.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА У ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБ У СПРАВАХ ДІТЕЙ

1.1. Безпечне середовище дитини та організаційні умови його створення

Поняття «безпечне середовище» дедалі частіше вживається в міжнародних документах і національному законодавстві про захист дітей, проте зміст означеного поняття у публікаціях про діяльність служб у справах дітей визначено нечітко. Одні автори зводять безпеку дитини до відсутності насильства в родині, інші пов’язують її з роботою закладів освіти чи правоохоронних органів. З огляду на викладене постає потреба уточнити, що саме слід розуміти під безпечним середовищем служби у справах дітей і які організаційні умови забезпечують його створення.

Міжнародний підхід до безпеки дитини сформовано насамперед Конвенцією ООН про права дитини, яка закріплює пріоритет найкращих інтересів дитини, право на захист від усіх форм насильства, право бути вислуханою та право на альтернативний догляд у разі втрати сімейного оточення [8].

Комітет ООН з прав дитини у загальному коментарі № 13 наголошує, що захист від насильства потребує узгодженої системи заходів, в якій законодавство, служби, професійні процедури та координація між відомствами взаємодіють між собою [37]. Загальний коментар № 14 розкриває зміст принципу найкращих інтересів дитини як матеріального права, правового принципу та процедурного правила, що зобов’язує посадових осіб обґрунтовувати кожне рішення щодо дитини [38].

Вагомий внесок у формування уявлень про масштаби та форми насильства зроблено у Всесвітньому звіті про насильство щодо дітей, підготовленому за дорученням Генерального секретаря ООН [50], та у доповіді Всесвітньої організації охорони здоров’я про насильство і здоров’я, де запропоновано

типологію насильства [56]. Наслідки жорстокого поводження для здоров'я і розвитку дитини підтверджено у дослідженні несприятливого дитячого досвіду [41], у систематичному огляді тягаря та наслідків жорстокого поводження [43] і в роботі про довготривалі ефекти токсичного стресу [53]. Порівняльний аналіз зазначених праць засвідчує, що безпека дитини залежить від поведінки дорослих та узгодженості роботи інституцій, з якими взаємодіє дитина.

Практичне вираження зазначений висновок знайшов у стратегії INSPIRE Всесвітньої організації охорони здоров'я, яка охоплює сім напрямів, зокрема впровадження та забезпечення дії законів, зміну норм і цінностей, безпечні середовища, підтримку батьків і опікунів, економічне зміцнення сімей, послуги реагування та підтримки, освіту і життєві навички [46].

Напрям безпечних середовищ орієнтує на створення і підтримання місць, де діти перебувають і спілкуються, вільних від насильства. Організаційний вимір безпеки розроблено в Міжнародних стандартах безпеки дітей, які пропонує мережа Keeping Children Safe. Означені стандарти охоплюють чотири групи вимог: політику організації щодо запобігання шкоді, обов'язки та підготовку персоналу, процедури повідомлення і реагування та підзвітність за результатами [47].

Отже, міжнародна практика розглядає безпеку дитини як відповідальність організації, що працює з дітьми, і пов'язує її з наявністю політики, кадрів, процедур і механізмів контролю.

Ще одну теоретичну опору становить екологічна модель У. Бронфенбреннера, за якою розвиток дитини відбувається у вкладених системах, що охоплюють безпосередні стосунки в родині та школі, взаємодію між ними, інституції, які впливають на дитину опосередковано, і ширший соціокультурний контекст [36]. Відповідно до цього безпеку слід оцінювати в усій сукупності взаємозв'язків дитини з людьми, установами та простором її життєдіяльності.

Підхід, що враховує травматичний досвід, доповнює означену логіку принципами безпеки, довіри та прозорості, підтримки з боку рівних, співпраці,

надання дитині голосу та вибору та культурної чутливості [52]. У такому контексті служба у справах дітей поєднує функції реагування на порушення зі створенням середовища, в якому дитина і родина вперше зустрічаються з державою. Спосіб проведення бесіди, місце зустрічі, ставлення працівника та передбачуваність процедур можуть зменшити або посилити вторинну травматизацію.

Системний погляд на організаційні умови безпеки обґрунтовує Дж. Різон, який показує, що небезпечні події найчастіше виникають через приховані слабкі місця організації, зокрема недостатні ресурси, нечіткі правила та відсутність зворотного зв'язку; помилка окремого працівника розглядається у зв'язку з цими системними передумовами [51].

Е. Едмондсон доводить, що здатність команди повідомляти про сумніви і помилки залежить від психологічної безпеки робочого середовища [40]. К. Маслач і М. Лейтер пов'язують вигорання з перевантаженням, браком контролю над роботою, недостатньою винагородою, слабкою підтримкою колективу, відчуттям несправедливості та розбіжністю цінностей [48]. Е. Мунро в огляді системи захисту дітей в Англії застерігає від надмірної регламентації, яка підміняє професійне судження виконанням формальних вимог, і наголошує на потребі навчання на власній практиці [49].

А. Донабедіан запропонував оцінювати якість послуг за трьома рівнями: структурою, процесом і результатом [39]. Д. Фіксен зі співавторами показали, що впровадження будь-яких нововведень залежить від компетентності персоналу, організаційної підтримки та лідерства [42]. Зіставлення означених підходів дає підстави стверджувати, що безпечне середовище створюється організаційними умовами, які можна описати, виміряти й удосконалити.

В українській науці проблематику захисту дітей та діяльності відповідних інституцій досліджують у різних напрямах. Е. Костишин і Ю. Шевців розглядають інституційно-правовий механізм захисту дітей в умовах воєнного стану та наголошують на потребі координації між соціальними службами, поліцією та іншими відповідальними структурами [11]. Провідна роль у

розробленні адміністративно-правових підходів до періодизації системи служб належить Є. Парамонову, який розглядає служби у справах дітей як основну ланку механізму державного регулювання захисту прав дітей [12]. Н. Карпачова аналізує стан дотримання та захисту прав дитини в Україні [7]. Порівняльний аналіз згаданих праць засвідчує, що українські дослідники зосереджені на повноваженнях, нормативному регулюванні та міжвідомчій координації, тоді як організаційний вимір безпеки окремої служби потребує подальшого аналізу. На наш погляд, саме цей аспект потребує окремого розгляду, оскільки реформа децентралізації передала відповідальність за створення служб громадам, які мають різні кадрові та матеріальні можливості.

З огляду на викладене пропонуємо розуміти безпечне середовище служби у справах дітей як сукупність нормативних, кадрових, процедурних, матеріально-технічних, інформаційних і міжвідомчих умов, за яких взаємодія дитини та родини зі службою організована із запобіганням ризикам насильства, недбалого поводження, вторинної травматизації й порушення прав. Працівники мають можливість діяти безпечно та компетентно.

Відповідно до чотирьох стандартів Keeping Children Safe і з урахуванням українських реалій доцільно виокремити шість груп організаційних умов.

До нормативно-політичної групи належать положення про службу, політика захисту дитини, кодекс поведінки та порядок повідомлення про підозри.

Кадрова група охоплює штатну чисельність, розподіл навантаження, кваліфікацію, супервізію та безпеку працівників.

Процедурна група включає алгоритми оцінювання ризиків і реагування, спілкування з дитиною та ведення випадку.

Матеріально-технічна й інформаційна група передбачає транспорт, приміщення, засоби зв’язку та ведення електронного обліку.

Міжвідомча група охоплює угоди і практики взаємодії з закладами освіти, охорони здоров’я, поліцією та центрами соціальних послуг.

Моніторингова група (рис. 1.1) поєднує індикатори, внутрішню оцінку, зворотний зв’язок від дітей і родин та звітування перед громадою.

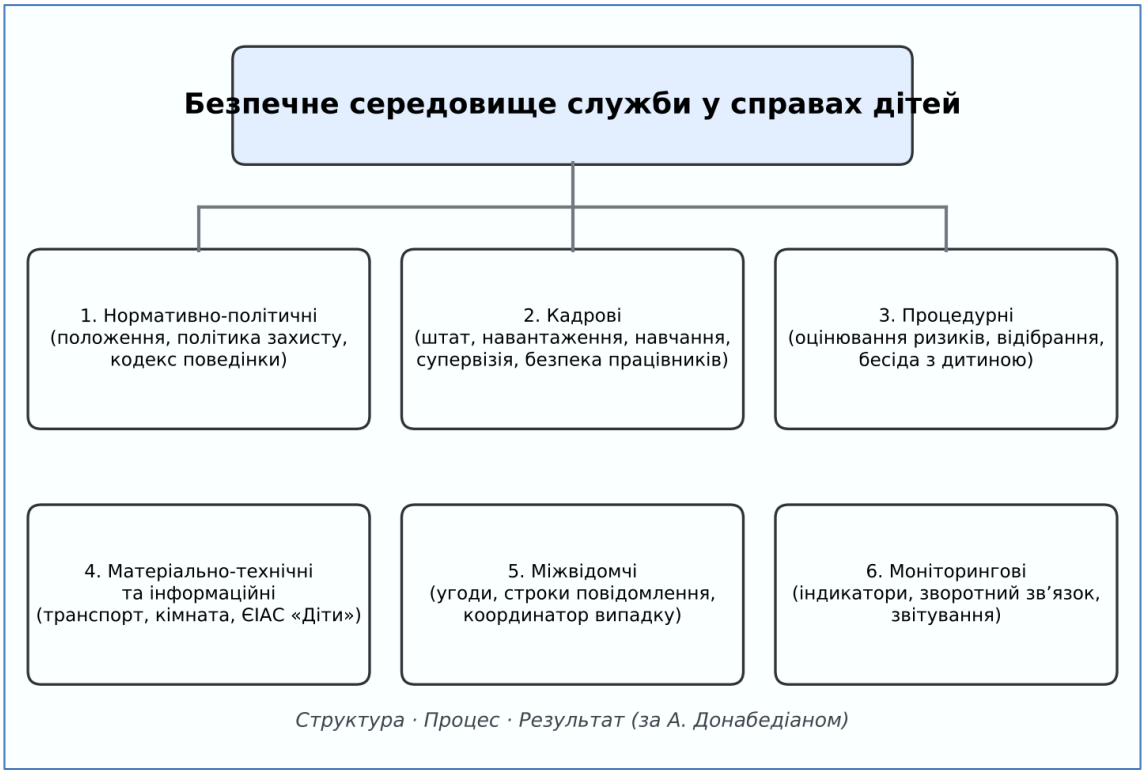

Рис. 1.1. Групи організаційних умов безпечного середовища служби у справах дітей

Джерело: розроблено автором за [39; 47].

Запропонована класифікація відповідає логіці Донабедіана, оскільки нормативні, кадрові, матеріальні й інформаційні умови становлять структуру, процедури та міжвідомча взаємодія відображають процес й моніторингові індикатори фіксують результат.

Для розкриття змісту організаційних умов важливо розмежувати безпеку простору, безпеку взаємодії та безперервність захисту. Просторова безпека стосується доступу до приміщення, можливості конфіденційної розмови й відсутності небезпечних предметів. Безпека взаємодії визначається зрозумілістю пояснень, повагою до особистих меж та способом реагування на переживання дитини. Безперервність захисту означає, що після першого звернення відповідальність за подальші дії залишається визначеною, навіть якщо змінюється працівник або до роботи долучається інша установа. Ці виміри взаємодоповнюють один одного та потребують спільного оцінювання.

У межах запропонованого підходу організаційну умову слід відрізняти від окремого заходу. Проведене навчання є заходом, тоді як система вступної підготовки, регулярного оновлення знань і перевірки застосування навичок становить кадрову умову. Аналогічно, облаштована кімната є ресурсом; доступний порядок її використання, підготовлений працівник та узгоджений графік перетворюють цей ресурс на дієвий елемент безпечного середовища. Така відмінність пояснює, чому одноразові управлінські рішення можуть мати обмежений ефект без подальшого організаційного супроводу.

Взаємозалежність шести груп умов простежується на прикладі первинного повідомлення про загрозу дитині. Нормативна група визначає обов’язок прийняти повідомлення, кадрова забезпечує компетентного виконавця, процедурна задає послідовність дій. Матеріально-технічні та інформаційні можливості дозволяють встановити зв’язок і здійснити виїзд. Міжвідомча взаємодія забезпечує залучення необхідних партнерів. Моніторинг дає змогу перевірити, чи дійшло повідомлення до відповідальної особи і чи було виконано захисні дії. Недостатність будь-якої ланки послаблює весь процес, навіть за належного стану решти умов.

Водночас поняття безпечного середовища не передбачає можливості повністю усунути всі ризики. Діяльність служби пов’язана з невизначеністю, суперечливими відомостями та зміною сімейних обставин. Тому організаційну надійність доцільно визначати через здатність вчасно виявляти ризики, обґрунтовано діяти, перевіряти наслідки рішення та коригувати подальшу роботу. Такий підхід узгоджує прагнення запобігти шкоді з реальними межами професійного контролю і дозволяє оцінювати якість роботи без необґрунтованих обіцянок абсолютної безпеки.

З позиції дитини якість організації проявляється у простих і спостережуваних ознаках. Вона розуміє, хто з нею розмовляє, для чого потрібні запитання, кому передаватимуть відомості та що відбудеться після зустрічі. Можливість поставити запитання, попросити перерву або повідомити про дискомфорт підтримує її участь у взаємодії. Відтак організаційні умови

набувають конкретного змісту через досвід дитини. Саме поєднання документальних вимог із доступністю та передбачуваністю щоденних процедур становить основу запропонованого розуміння безпечного середовища.

Разом із тим означений підхід враховує застереження Мунро, адже умови мають підтримувати професійне судження працівника. Надмірна формалізація може послаблювати таке судження. Отже, безпечне середовище служби у справах дітей доцільно розглядати як результат узгодженої дії шести груп організаційних умов. Його оцінювання здійснюється за структурою, процесом і результатом діяльності служби.

1.2. Нормативно-правове забезпечення безпеки дитини та статус служб у справах дітей

Правове забезпечення безпеки дитини в Україні має багаторівневу структуру, яка охоплює міжнародні стандарти, закони, підзаконні акти уряду та рішення органів місцевого самоврядування. Службам у справах дітей належить місце на перетині означених рівнів, оскільки саме служба застосовує загальні норми до конкретної дитини та родини. Узагальнений огляд рівнів регулювання подано в таблиці 1.1.

На міжнародному рівні ключовим актом залишається Конвенція ООН про права дитини, ратифікована Постановою Верховної Ради УРСР від 27 лютого 1991 року [8]. Статті 3, 12, 19 і 20 Конвенції встановлюють пріоритет найкращих інтересів дитини, право дитини висловлювати думку у справах, що її стосуються, захист від усіх форм насильства та особливий захист дитини, позбавленої сімейного оточення. Керівні принципи ООН щодо альтернативного догляду за дітьми, схвалені Генеральною Асамблеєю у 2009 році, ґрунтуються на принципах необхідності та придатності, тобто влаштування поза родиною допускається лише тоді, коли воно справді потрібне й відповідає потребам конкретної дитини [44].

Таблиця 1.1

Рівні нормативно-правового регулювання безпеки дитини та їх значення для діяльності служб у справах дітей

Рівень	Ключові акти	Значення для безпеки дитини та служби
Міжнародний	Конвенція ООН про права дитини; загальні коментарі № 13 і № 14; Керівні принципи ООН щодо альтернативного догляду; Конвенція Ради Європи (Лансароте); Керівні принципи Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей	Пріоритет найкращих інтересів дитини, право бути вислуханою, захист від насильства, вимога координації та пристосування процедур до віку дитини
Конституційний і законодавчий	Конституція України (ст. 51, 52); закони «Про охорону дитинства», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», «Про соціальні послуги», «Про запобігання та протидію домашньому насильству», Закон № 3792-IX; Сімейний кодекс України	Статус і повноваження служб, категорії дітей, процедури опіки, поняття насильства та булінгу, обов'язок унеможливлення насильства
Підзаконний	Постанови Кабінету Міністрів України № 866, № 585, № 268, № 564, № 565, № 658, № 1513	Порядки захисту прав дитини, оцінка рівня безпеки, статус дитини, Типова програма та Порядок реагування
Місцевий	Положення про Службу та сектори; рішення сесій і виконавчого комітету; посадові інструкції	Структура, штати, повноваження, ресурси та внутрішні процедури

Джерело: складено автором за [8; 10; 13; 16; 20; 21; 24; 25; 26; 28; 29; 31; 33; 44; 45].

Україна є учасницею Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуальних зловживань, яка наголошує на координації та міжвідомчій співпраці [9] та Європейської конвенції про здійснення прав дітей [5]. Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей, вимагають, щоб кожна процедура з участю дитини була пристосована до її віку та потреб [45]. Ратифіковані акти зобов'язують державу створити організаційні умови для їх виконання.

Національне законодавство ґрунтується на статтях 51 і 52 Конституції України, які визначають охорону сім'ї та дитинства, рівність дітей у правах, переслідування будь-якого насильства над дитиною та покладання утримання і виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, на державу [10].

Закон України «Про охорону дитинства» встановлює категорії дітей, які потребують особливого захисту, та загальні гарантії їхніх прав [29]. Правовий

статус, завдання та повноваження служб визначає Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» [28]. Гарантії дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування, передбачає Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» [19].

Питання опіки, піклування, усиновлення та сімейних форм виховання врегульовано Сімейним кодексом України [33]. Надання соціальних послуг, зокрема ведення випадку, регламентує Закон України «Про соціальні послуги» [31]. Важливу роль відіграє також Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» [32].

Безпосередньо до створення безпечного середовища дотичні закони про протидію насильству. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» запровадив поняття постраждалої дитини, дитини-кривдника та оцінки ризиків і визначив систему суб'єктів, що реагують на випадки насильства [21].

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо протидії булінгу (цькуванню)» зобов'язав заклади освіти реагувати на цькування [17]. Закон України від 6 червня 2024 року № 3792-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання насильству та унеможливлення жорстокого поводження з дітьми» доповнив Закон «Про охорону дитинства» поняттями булінгу, насильства за ознакою статі та мобінгу і поклав на суб'єктів роботи з дітьми обов'язок унеможливлювати насильство [16].

Як свідчить аналіз, законодавець поступово переходить від реагування на окремі випадки до вимоги системної профілактики в кожній організації, яка працює з дітьми.

Підзаконні акти деталізують механізми реалізації. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866 визначає порядок діяльності органів опіки та піклування щодо захисту прав дитини [13].

Постанова від 1 червня 2020 року № 585 затвердила Порядок забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у

тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження, та запровадила оцінювання рівня безпеки дитини [20].

Порядок надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, затверджено Постановою від 5 квітня 2017 року № 268 [24].

Положення про прийомну сім'ю та про дитячий будинок сімейного типу визначені постановами від 26 квітня 2002 року № 565 і № 564 [22; 23].

Постанова від 4 червня 2025 року № 658 затвердила Типову програму унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дітьми, спрямовану на функціонування такої системи в закладах освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, фізичної культури і спорту, оздоровлення та відпочинку та у молодіжних центрах [26].

Постанова від 19 листопада 2025 року № 1513 затвердила Порядок реагування на випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми, за яким працівники закладу невідкладно припиняють жорстоке поводження, надають домедичну допомогу, звертаються до Національної поліції та повідомляють керівника. Склад комісії закладу формується за погодженням зі службою у справах дітей [25].

Отже, сучасна нормативна база покладає на службу функції реагування, методичної та організаційної підтримки закладів громади.

На місцевому рівні діяльність служби регламентують положення про службу, яке затверджує міська рада, рішення сесій про місцеві програми захисту прав дітей та акти виконавчого комітету. Статус посадових осіб визначають закони України «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про службу в органах місцевого самоврядування» [27; 30]. Рівень громади має вирішальне значення, оскільки після реформи децентралізації відповідальність за створення та утримання служб, формування мережі послуг і розвиток сімейних форм виховання покладено на громади.

Аналіз нормативної бази виявляє кілька колізій, які впливають на організаційні умови безпеки.

По-перше, вимоги до штатної чисельності та матеріально-технічного забезпечення служб мають переважно рекомендаційний характер для органів місцевого самоврядування, через що ради громад по-різному визначають кількість посад і ресурси. Означену проблему визнає Кабінет Міністрів України, ініціювавши у липні 2026 року законопроєкт № 15438 (реєстр. від 22.07.2026), який передбачає встановлення вимог до кадрового та матеріально-технічного забезпечення служб, запровадження цілодобового реагування, системи безперервного професійного розвитку працівників, законодавче врегулювання роботи Єдиної інформаційної системи «Діти» та чіткий розподіл повноважень між органами влади [6; 34].

По-друге, нові порядки реагування адресовано насамперед закладам, і служба отримує від них повідомлення, проте прямі гарантії безпеки самих працівників служби, які діють у конфліктних та небезпечних ситуаціях, у чинних актах окреслено недостатньо чітко.

По-третє, процедури оформлення статусів і довідок потребують значного обсягу документів, що зменшує час для безпосередньої роботи з родинами. Паралельно народним депутатом України внесено законопроєкт № 15438-1 від 5 серпня 2026 року щодо вдосконалення організаційно-правових умов діяльності органів і служб у справах дітей [3].

На нашу думку, зазначені законопроєкти спрямовані на усунення частини означених прогалин, проте до їх ухвалення громади мають створювати організаційні умови безпеки власними рішеннями.

Для організаційного аналізу принциповим є розмежування правової норми, локальної процедури та фактичної практики. Норма встановлює обов’язок і межі повноважень. Локальна процедура визначає, хто саме в установі виконує необхідні дії, як фіксує їх завершення та кому передає відомості. Практика показує, чи спрацьовує такий порядок у конкретній ситуації. Наявність документа підтверджує лише один рівень організації; висновок про дієвість захисту потребує зіставлення документа з виконаними діями та їх наслідками.

У цьому зв’язку локальні акти мають забезпечувати зрозуміле застосування законодавства в умовах конкретної громади. Вони можуть конкретизувати контактних осіб, порядок заміщення відсутнього працівника, доступ до службового транспорту та спосіб внутрішнього контролю. Водночас громада діє в межах визначеної компетенції: внутрішнє погодження не повинно створювати додатковий бар’єр для невідкладного захисту. Зміст локальних документів потребує правової перевірки, особливо коли йдеться про відібрання дитини, передачу персональних відомостей або взаємодію з правоохоронними органами.

Окреме значення має документування професійного рішення. У матеріалах справи доцільно простежувати зв’язок між отриманими відомостями, оцінкою загрози, обраною дією та строком повторного перегляду. За наявності суперечливих повідомлень важливо зберегти їх походження і пояснити спосіб перевірки. Така послідовність дозволяє наступному працівникові зрозуміти логіку попередніх дій. Вона також створює основу для внутрішнього аналізу складної ситуації, коли результат залежав від кількох установ і відповідальність була розподілена між ними.

Відповідність нормативним вимогам необхідно розглядати у часовому контексті. Облікові показники досліджуваної Служби охоплюють 2022–2024 роки, тоді як частина нормативних документів, використаних у роботі, ухвалена пізніше. Отже, нові вимоги можуть слугувати орієнтирами проєктування подальших змін. Висновки про порушення таких вимог у попередні роки на цій підставі були б некоректними. Це розмежування забезпечує послідовність аналізу та дозволяє пов’язати опис досліджуваної практики з перспективами її організаційного розвитку.

Таким чином, нормативне забезпечення безпеки дитини в Україні охоплює міжнародні стандарти, спеціальні закони та підзаконні акти, які поступово переходять від реагування до системної профілактики. Водночас реалізація норм на рівні громади залежить від кадрових, матеріальних та організаційних

можливостей конкретної служби, що зумовлює необхідність аналізу її діяльності в наступному розділі.

1.3. Становлення служб у справах дітей і сучасні виклики їхньої діяльності

Сучасні організаційні умови безпеки дитини формувалися протягом тривалого часу, тому їх доцільно розглядати в історичній перспективі. Дослідження еволюції служб дозволяє виявити причини наявних проблем, зокрема нерівномірність ресурсів та роздробленість функцій між відомствами.

Є. Парамонов розглядає служби у справах дітей як основну ланку механізму державного регулювання захисту прав дітей і пропонує загальні підходи до періодизації їхнього розвитку [12]. Н. Карпачова у спеціальній доповіді до двадцятиріччя ратифікації Конвенції ООН про права дитини аналізує стан дотримання та захисту прав дитини в Україні [7]. В. Дерега розглядає соціальну і гуманітарну політику як основу діяльності інституцій у цій сфері [4]. Зіставлення зазначених праць дозволяє дійти висновку, що періодизація визначається змінами законодавства, організаційної підпорядкованості та пріоритетів державної політики.

На підставі аналізу нормативних актів і наукових джерел вважаємо за доцільне виокремити п’ять етапів розвитку служб (табл. 1.2).

Перший етап охоплює радянський період до 1991 року, коли система захисту неповнолітніх мала карально-профілактичний та інтернатний характер. Ключову роль відігравали комісії у справах неповнолітніх [12].

Другий етап (1991–2004 рр.) почався з ратифікації Конвенції ООН про права дитини [8] і прийняття у 1995 році Закону України «Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх» [28]. Подальший розвиток пов’язаний з ухваленням Закону «Про охорону дитинства» у 2001 році [29] та затвердженням у 2002 році положень про прийомну сім’ю та дитячий будинок сімейного типу [22; 23].

Третій етап (2005–2014 рр.) пов’язаний з Законом «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» [19], та переорієнтацією на сімейні форми виховання, у межах якої службам надано назву «у справах дітей».

Четвертий етап (2015–2021 рр.) визначила реформа децентралізації, за якої громади, об’єднані відповідно до Закону України «Про добровільне об’єднання територіальних громад» [18], отримали повноваження створювати служби, формувати мережу послуг і фінансувати сімейні форми виховання. Протягом цього етапу ухвалено закони про протидію домашньому насильству [21] і соціальні послуги [31] та Порядок забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах [20].

Таблиця 1.2

Етапи розвитку служб у справах дітей в Україні та особливості організаційного забезпечення безпеки дитини

Етап	Період	Ключові події	Характер організації
Перший	до 1991 р.	Комісії у справах неповнолітніх, інтернатна система	Карально-профілактичний та інтернатний підхід
Другий	1991–2004 рр.	Ратифікація Конвенції ООН про права дитини; Закон про органи і служби у справах неповнолітніх (1995); Закон «Про охорону дитинства» (2001); положення про прийомну сім’ю та ДБСТ (2002)	Формування правових засад і сімейних форм виховання
Третій	2005–2014 рр.	Закон № 2342-IV (2005); переорієнтація на сімейні форми виховання	Поступовий перехід до захисту прав дитини
Четвертий	2015–2021 рр.	Децентралізація; закони про домашнє насильство, булінг і соціальні послуги; Порядок № 585	Передача повноважень громадам, ведення випадку, оцінка рівня безпеки
П’ятий	з 2022 р.	Повномасштабне вторгнення; Закон № 3792-IX; Типова програма № 658; Порядок № 1513; законопроєкти № 15438 і № 15438-1	Невідкладний захист, системна профілактика, міжвідомча координація

Джерело: складено автором за [6; 8; 12; 16; 18; 19; 20; 21; 22; 23; 25; 26; 28; 29; 31].

П’ятий етап розпочався у 2022 році з повномасштабним вторгненням, яке створило нові категорії дітей, що потребують невідкладного захисту, зокрема дітей, які втратили батьків, переміщених дітей та дітей, які постраждали від психологічного насильства чи поранень та нові завдання, серед яких евакуація, облік і надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій [11; 24].

Для означеного етапу характерне також ухвалення Закону № 3792-IX [16], Типової програми [26], Порядку реагування [25] та схвалення урядом законопроєкту про вдосконалення механізмів захисту дітей [34].

Сучасні виклики діяльності служб, визначені у наукових джерелах та підтверджені практикою, мають системний характер. Передусім йдеться про кадрове перевантаження, коли один фахівець змушений одночасно вести облік дітей у складних життєвих обставинах, готувати документи щодо опіки й усиновлення, представляти інтереси дітей у судах, перевіряти умови проживання та брати участь у засіданнях комісій. Означене перевантаження за К. Маслач і М. Лейтер є провідним чинником професійного вигорання [48], яке знижує якість рішень та підвищує плинність кадрів.

Не менш відчутною є проблема мобільності, адже у громадах із віддаленими селами оперативне реагування на сигнал про загрозу дитині залежить від наявності службового транспорту, захищених каналів зв’язку та належної оргтехніки.

Окремої уваги потребує міжвідомча взаємодія, яка на практиці нерідко має формальний характер через поділ повноважень за відомчим принципом, несвоєчасний обмін інформацією про сім’ї в кризі та брак єдиних алгоритмів раннього виявлення неблагополуччя. Цифровізація обліку в Єдиній інформаційній системі «Діти» зменшує частину паперової роботи, проте стикається з технічними бар’єрами, недостатньою цифровою грамотністю окремих працівників і потребою в постійному оновленні даних.

Разом із тим Кабінет Міністрів України розглядає означені виклики як системні і пропонує на законодавчому рівні розподіл повноважень, вимоги до кадрового та матеріально-технічного забезпечення, цілодобове реагування й безперервний професійний розвиток працівників [34].

Історична зміна завдань служб супроводжується накопиченням функцій. До вже усталених облікових і контрольних процедур додаються нові напрями захисту, вимоги до міжвідомчої взаємодії та участі дитини. За відсутності перегляду розподілу робочого часу кожне нове завдання конкурує з

попередніми. Тому розвиток системи доцільно аналізувати також через здатність установи припиняти дублювання дій, оновлювати посадові обов’язки та забезпечувати наступність роботи. Цей аспект пояснює зв’язок між історичною еволюцією служб і сучасною проблемою організаційного навантаження.

На рівні громади доступність захисту залежить від територіальних умов. Однакова формальна процедура може потребувати різного часу для родини, яка проживає поруч зі Службою, і для мешканців віддаленого населеного пункту. Відстань, транспортне сполучення та можливість безпечного зв’язку впливають на фактичну доступність звернення. Відтак оцінювання організаційних умов потребує уваги до маршруту отримання допомоги: від моменту виникнення потреби до контакту з відповідальним працівником і подальших захисних дій. Узагальнені річні показники лише частково відображають ці відмінності.

Воєнні обставини посилюють значення організаційної безперервності. Переривання електропостачання, зміна місця перебування родини чи тимчасова недоступність працівника можуть ускладнювати виконання навіть добре описаного алгоритму. Тому до аналітичного розуміння стійкості Служби належить наявність резервного способу зв’язку, порядку передачі термінової справи та відновлення доступу до необхідних відомостей. У цьому дослідженні такі характеристики розглядаються як напрями подальшого оцінювання. Надані облікові матеріали не дозволяють визначити фактичну готовність Служби до кожного із зазначених сценаріїв.

Законопроєкт передбачає також законодавче врегулювання тимчасового влаштування, процедур відібрання дитини у разі загрози життю чи здоров’ю, гарантій врахування думки дитини та створення центрів захисту дитини з комплексною допомогою фахівців. У матеріалах законодавчих ініціатив запропоновано зміни до організації сімейного влаштування. Їх слід розглядати як пропозиції, що потребують законодавчого ухвалення, із розмежуванням чинних правил і перспектив реформування [6]. На наш погляд, означені зміни підтверджують слушність обраного у роботі підходу, за яким безпека дитини потребує організаційних умов для практичного виконання правових норм.

Підсумовуючи, служби у справах дітей пройшли шлях від карально-профілактичних структур до органів громади, що поєднують захист, супровід сімей і координацію зусиль. Сучасні виклики: перевантаження кадрів, обмежена мобільність, формальна міжвідомча взаємодія та неповне використання цифрових інструментів, є організаційними умовами, які безпосередньо визначають безпеку дитини, тому їх аналіз на прикладі конкретної громади становить предмет другого розділу.

Висновки до першого розділу

У першому розділі уточнено поняття безпечного середовища служби у справах дітей, проаналізовано нормативно-правове забезпечення безпеки дитини та етапи розвитку служб. Міжнародні документи і наукові праці (Дж. Різон, Е. Едмондсон, К. Маслач, Е. Мунро, А. Донабедіан, Д. Фіксен) засвідчують, що безпека дитини визначається організаційними умовами, тобто політикою, кадрами, процедурами та підзвітністю. Вітчизняні дослідження зосереджені на повноваженнях і нормативному регулюванні, тому організаційні умови безпеки окремої служби потребують подальшого комплексного вивчення.

Запропоновано розуміти безпечне середовище служби як сукупність нормативних, кадрових, процедурних, матеріально-технічних, інформаційних і міжвідомчих умов, за яких взаємодія дитини та родини зі службою організована із запобіганням ризикам шкоди та виокремлено шість груп умов, які оцінюються за структурою, процесом і результатом. Нормативна база охоплює міжнародні стандарти, закони та постанови, зокрема Закон № 3792-IX, Типову програму № 658 і Порядок реагування № 1513, проте їх реалізація потребує належного кадрового й ресурсного забезпечення.

Виокремлено п’ять етапів розвитку служб від карально-профілактичної системи до органів громади, які поєднують захист, супровід сімей і координацію. Сучасні виклики охоплюють кадрове перевантаження, обмежену мобільність, формальну міжвідомчу взаємодію та неповне використання цифрових інструментів, що зумовлює потребу в аналізі діяльності конкретної служби.

Теоретичне узагальнення дало змогу встановити взаємозв’язок між ресурсами установи, способом виконання процедур і досвідом дитини. Кожна група умов має самостійне значення, проте належний стан окремого складника не компенсує прогалин в інших. Тому аналіз у наступному розділі побудовано як зіставлення документально підтверджених можливостей Служби з вимогами до узгодженого процесу захисту. Окремо враховано часові межі джерел, що дозволяє використовувати нові нормативні орієнтири для проєктування змін без ретроспективного приписування їх досліджуваній практиці.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ УМОВ БЕЗПЕКИ ДИТИНИ У ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ У СПРАВАХ ДІТЕЙ БЕРЕЖАНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1. Методичні засади аналізу та характеристика Служби

Відповідно до пункту 3.3.3 Положення про підготовку і захист магістерської кваліфікаційної роботи, робота ґрунтується на документальному аналізі практики без проведення експерименту. Означений підхід обґрунтований тим, що предметом дослідження є організаційні умови, стан яких у межах обраного дослідницького дизайну вивчається за нормативними актами, обліковими даними та описом практики конкретної служби.

Об’єктом аналізу обрано Службу у справах дітей, надання соціальної допомоги сім’ям з дітьми та молоді Бережанської міської ради Тернопільської області (далі – Служба), яка діє на території Бережанської територіальної громади.

Інформаційну базу становили Положення про Службу, Положення про сектор усиновлення, опіки, піклування та розвитку сімейних форм виховання, облікові дані Служби за 2022–2024 роки та відкриті матеріали офіційного вебсайту Бережанської міської ради [1; 2; 14; 15].

Аналіз здійснено у чотири кроки.

На першому кроці визначено структуру і повноваження Служби.

На другому кроці описано обсяг і структуру роботи за обліковими показниками.

На третьому кроці стан організаційних умов оцінено за шістьма групами, запропонованими у підрозділі 1.1, з використанням рівнів «структура, процес, результат» за А. Донабедіаном [39].

На четвертому кроці виявлено прогалини і сформульовано напрями вдосконалення. Обмеженням аналізу є те, що показники якості, зокрема

тривалість реагування або результати опитування дітей і родин, не представлені в наданих матеріалах, тому використано лише наявні дані.

Одиницями документального аналізу стали положення про установу та її структурні підрозділи, окремі облікові показники і наведені в матеріалах характеристики практики. Для кожної одиниці важливо розрізняти три типи відомостей: закріплені повноваження, зареєстровані дії та дані про наслідки допомоги. Положення дозволяє встановити, що належить до компетенції Служби. Звітні показники характеризують обсяг виконаного. Висновок про зміну становища дитини потребує окремих результативних даних. Така логіка запобігає підміні оцінювання безпеки підрахунком адміністративних операцій.

Для опису стану умов використано якісні аналітичні оцінки. Формулювання «частково розвинена» означає наявність окремих підтверджених елементів за неповноти відомостей щодо інших. «Критичні обмеження» вказує на обставини, здатні ускладнювати своєчасний захист і тому пріоритетні для перевірки. Ці характеристики не є результатом стандартизованого тестування чи рейтингового оцінювання. Їх призначення полягає у впорядкуванні матеріалу та визначенні напрямів управлінського аналізу; кількісних балів, не підтверджених окремою методикою, у дослідженні не присвоювали.

Важливим правилом інтерпретації є відокремлення відсутності доказу від доказу відсутності. Якщо в наданому пакеті документів немає графіка супервізії, це дозволяє констатувати непідтвердженість відповідної практики за доступними джерелами. Для категоричного висновку про її відсутність потрібні додаткові відомості. Аналогічний підхід застосовується до безпечної кімнати, алгоритмів бесіди та міжвідомчих угод. Тому виявлені прогалини охоплюють як описані організаційні обмеження, так і питання, щодо яких необхідне подальше документальне уточнення.

Абсолютну зміну показника визначено як різницю між його значеннями за 2024 і 2022 роки. Відносний приріст розраховано діленням цієї різниці на значення 2022 року з множенням на 100 %. Частку окремого виду роботи встановлено відносно загальної кількості 244 облікованих справ і звернень за

2024 рік. Ці обчислення характеризують динаміку та структуру наведених даних. Вони не використовуються для оцінювання поширеності насильства серед усіх дітей громади, оскільки відповідного чисельника і знаменника в інформаційній базі немає.

Достовірність порівняння також залежить від незмінності правил обліку. Одна дитина може бути учасницею кількох процедур протягом року, тому кількість справ, повідомлень і відвідувань не тотожна кількості унікальних отримувачів допомоги. За відсутності персоніфікованого масиву неможливо перевірити перетин категорій. У роботі використано агреговані показники саме в тих одиницях, у яких їх наведено. Такий спосіб аналізу зберігає зміст джерела й обмежує ризик завищення охоплення або необґрунтованого додавання різнорідних величин.

Служба є структурним підрозділом Бережанської міської ради, утворюється радою, підпорядкована, підзвітна та підконтрольна виконавчому комітету і міському голові [15].

Основними завданнями Служби є реалізація державної політики щодо соціального захисту дітей, запобігання бездоглядності, безпритульності та правопорушенням, забезпечення додержання законодавства щодо опіки, піклування, усиновлення і влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, до прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу чи сімей патронатних вихователів.

Служба веде облік дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах, внутрішньо переміщених осіб, дітей загиблих захисників України та дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів та координує зусилля міської ради, підприємств, установ і громадських об’єднань [15].

Для виконання завдань Служба має право готувати проєкти рішень виконавчого комітету та міської ради, запитувати в установленому порядку документи та інформацію від органів влади, підприємств і організацій, скликати наради й семінари, відвідувати дітей за місцем проживання, навчання чи роботи

та запрошувати батьків, опікунів і посадових осіб для з’ясування причин дитячої бездоглядності [15].

Службу очолює начальник, якого призначає і звільняє міський голова відповідно до законодавства про службу в органах місцевого самоврядування.

Начальник організовує діяльність Служби, несе персональну відповідальність за результати роботи, забезпечує належні умови праці та дисципліну, планує роботу, подає на затвердження положення, посадові інструкції і проєкти кошторису та розподіляє обов’язки між працівниками [15].

Кваліфікаційні вимоги до начальника передбачають повну вищу освіту за рівнем магістра або спеціаліста та стаж на керівних посадах в органах місцевого самоврядування чи державній службі не менше трьох років; для досвіду в інших сферах управління визначено щонайменше п’ять років [15].

У складі Служби діють сектор усиновлення, опіки, піклування та розвитку сімейних форм виховання і сектор соціально-правового захисту дітей, підпорядковані начальнику Служби [14].

Діяльність працівників регламентують посадові інструкції, розроблені на підставі Довідника типових професійно-кваліфікаційних характеристик посад державних службовців. Посадові особи Служби підпадають під дію законів України «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про службу в органах місцевого самоврядування» [27; 30].

Отже, формальна основа організаційних умов у Службі існує у вигляді положень та посадових інструкцій, проте у наданих матеріалах відсутні політика захисту дитини, кодекс поведінки працівників і порядок повідомлення про підозри щодо поведінки колег, які передбачені міжнародними стандартами безпеки.

2.2. Обсяг і структура діяльності Служби як чинник безпеки дитини

Безпека дитини в Службі залежить насамперед від того, наскільки вчасно і якісно виконуються функції опіки, піклування та соціально-правового захисту. Ключовим напрямом діяльності сектору усиновлення, опіки, піклування та

розвитку сімейних форм виховання є реалізація права дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, на виховання в сімейному оточенні [14].

Сектор формує особову справу на кожну дитину, яка втратила батьківське піклування, розробляє Індивідуальний план соціального захисту дитини, який щороку переглядає Комісія з питань захисту прав дитини при виконавчому комітеті, та вносить дані до Єдиної інформаційно-аналітичної системи «Діти» [14].

Розподіл функцій і джерел фінансування за формами влаштування подано в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Функціональна характеристика форм влаштування дітей у діяльності Служби Бережанської територіальної громади

Форма виховання	Категорія дітей	Ключові функції сектору Служби	Джерела фінансування та виплат
Опіка та піклування	Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування (найчастіше під опікою родичів)	Оформлення документів; перевірка умов проживання; щорічний моніторинг	Державний бюджет (допомога на дітей під опікою)
Прийомна сім'я	Від 1 до 4 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування	Пошук кандидатів; підготовка рішень виконкому; укладення угоди; соціальний супровід	Державний бюджет (грошове забезпечення прийомним батькам та виплати на дітей)
Дитячий будинок сімейного типу (ДБСТ)	Від 5 до 10 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування	Комплектування ДБСТ; забезпечення соціального супроводу спільно з центром соціальних послуг	Державний та місцевий бюджети (державна соціальна допомога та грошове забезпечення)
Патронат над дитиною	Діти у складних життєвих обставинах (тимчасово, до 3–6 місяців)	Пошук патронатних вихователів; підготовка договору; влаштування дитини	Державний та місцевий бюджети (оплата послуг патронатного вихователя)

Джерело: складено автором за [1; 14].

За обліковими даними Служби, переважна більшість дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, перебуває у сімейних формах виховання (рис. 2.1).

Опіка та піклування охоплюють 72 % дітей, прийомні сім'ї та дитячі будинки сімейного типу – 18 %, тимчасове влаштування та патронат – 4 %; у закладах з цілодобовим перебуванням здебільшого з причин навчання у

професійно-технічних і спеціалізованих закладах освіти за межами громади – 6 % [1].

Отже, у структурі влаштування переважають сімейні форми. Оцінювання фактичної безпеки кожної дитини потребує додаткових відомостей про умови догляду та результати супроводу. Разом із тим переважання опіки родичів (бабусі, дідусі, тітки, дядьки) означає, що основне навантаження безпеки лежить на родинах, які потребують систематичного контролю та підтримки з боку Служби. Наявний резерв розвитку прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу, який зумовлений складністю збору документів, вимогами до житла та побоюваннями щодо адаптації підлітків, залишається невикористаним.

Рис. 2.1. Структура форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у Бережанській територіальній громаді

Джерело: складено автором за даними [1].

Сектор соціально-правового захисту дітей виконує функції виявлення неблагополуччя, захисту від насильства та жорстокого поводження, профілактики правопорушень і представництва інтересів дітей у судах [14].

Для виявлення неблагополуччя фахівці Служби спільно з ювенальною превенцією Національної поліції, фахівцями із соціальної роботи та працівниками освіти проводять профілактичні рейди «Урок», «Вокзал», «Рейд-Сім'я» [1]. Динаміку показників роботи сектору за 2022–2024 роки подано в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка показників соціально-правового захисту дітей у Бережанській територіальній громаді (2022–2024 рр.)

Показник	2022	2023	2024	Динаміка 2022–2024
Кількість дітей на обліку як таких, що опинилися у складних життєвих обставинах	18	22	25	Зростання приблизно на 39 %
Кількість проведених профілактичних рейдів	24	31	36	Зростання на 50 %
Кількість дітей, обстежених під час рейдів	45	62	78	Зростання на 73 %
Кількість оформлених повідомлень про домашнє насильство	6	11	14	Зростання більш ніж удвічі
Кількість позовів до суду про позбавлення батьківських прав	2	3	2	Без істотних змін

Джерело: складено автором за даними [1]; динаміку розраховано автором.

Дані таблиці 2.2 свідчать про послідовне зростання облікованих обсягів роботи. Кількість дітей, які перебувають на обліку як такі, що опинилися у складних життєвих обставинах, збільшилася з 18 до 25 (приблизно на 39 %), кількість профілактичних рейдів – з 24 до 36 (на 50 %), кількість дітей, обстежених під час рейдів, – з 45 до 78 (на 73 %) і кількість повідомлень про домашнє насильство – з 6 до 14, тобто більш ніж удвічі.

Кількість позовів про позбавлення батьківських прав залишилася стабільно низькою (2, 3 та 2), що узгоджується з розумінням цього заходу як крайньої міри. Зазначену динаміку можна тлумачити двояко. З одного боку,

зростання кількості виявлених випадків і повідомлень свідчить про розширення охоплення і підвищення чутливості системи.

З іншого боку, за умови незмінної чисельності працівників зростання обсягів роботи може збільшувати навантаження на одного фахівця, що відповідно до моделі К. Маслач і М. Лейтер підвищує ризик вигорання і помилок [48]. На наш погляд, саме друге тлумачення потребує уваги під час планування організаційних змін.

Структуру справ та звернень, опрацьованих сектором у 2024 році, відображено на рисунку 2.2. Загалом розглянуто 244 справи, із яких 112 (45,9 %) стосувалися надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2017 року № 268, 78 – обстеження умов проживання дітей у родинах у складних життєвих обставинах, 24 – розгляду спорів між батьками, 16 – участі у судових засіданнях і 14 – реагування на випадки домашнього насильства [1; 24].

Отже, майже половина обсягу роботи припадає на документальне оформлення статусу, що потребує збору довідок, перевірки фактів переміщення і підготовки проєктів рішень виконавчого комітету. Обстеження умов проживання та реагування на насильство разом охоплюють 92 справи, або 37,7 % загального обсягу.

Участь у судових засіданнях Бережанського районного суду Тернопільської області Служба здійснює як орган опіки та піклування, подаючи висновки щодо визначення місця проживання дитини, участі одного з батьків у вихованні, позбавлення чи поновлення батьківських прав та відчуження майна, у якому мають право власності чи користування діти [14; 33]. Це накладає на працівників вимогу правової підготовки та часу на підготовку документів та вимагає додержання принципу врахування думки дитини, закріпленого статтею 12 Конвенції ООН про права дитини [8].

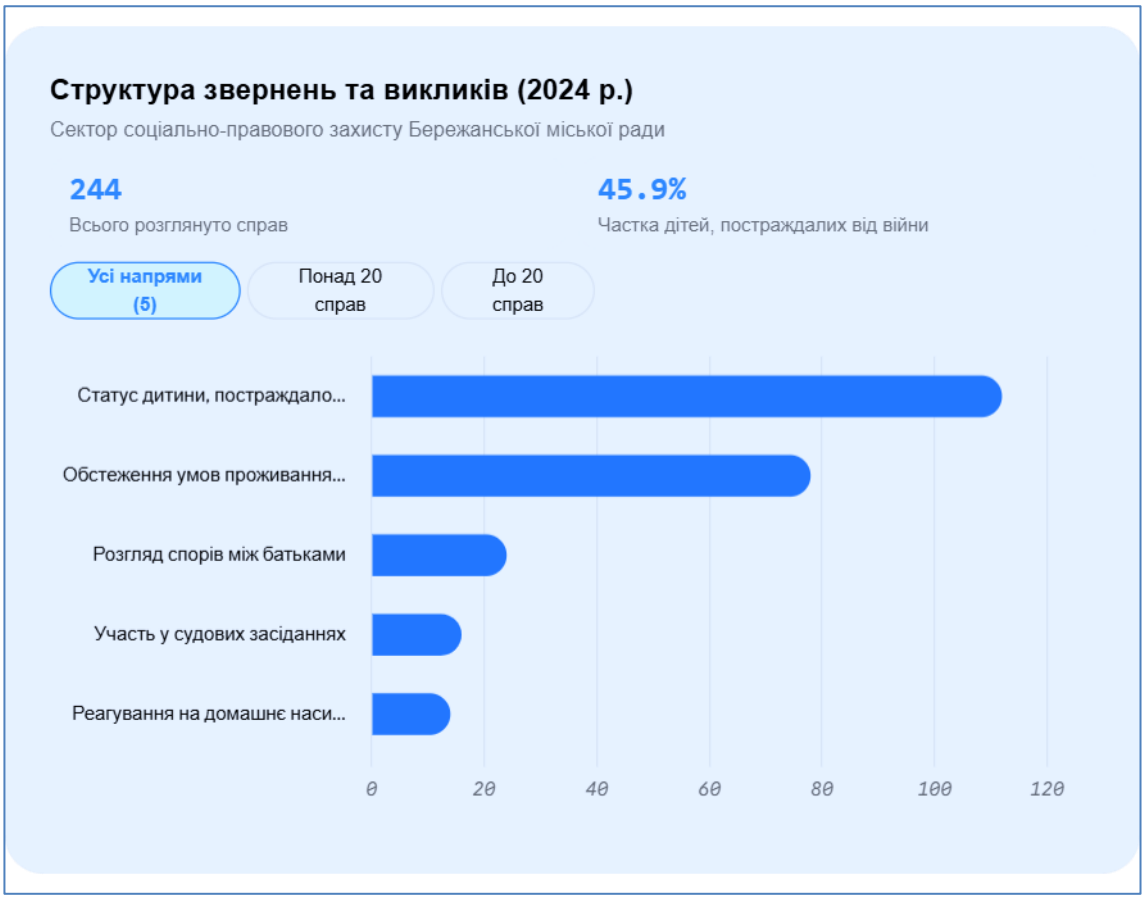

Рис. 2.2. Структура справ та звернень, опрацьованих сектором соціально-правового захисту Служби (2024 р.)

Джерело: складено автором за даними [1].

Деталізація динаміки дозволяє точніше описати зміни. Зростання кількості дітей на обліку зі складних життєвих обставин становить 7 осіб, або 38,9 % щодо 2022 року. Кількість рейдів збільшилася на 12, кількість дітей, обстежених під час рейдів, на 33. Для повідомлень про домашнє насильство абсолютна зміна дорівнює 8, відносна становить 133,3 %. За невеликих початкових значень відсотковий приріст виглядає значним, тому його слід подавати разом з абсолютними числами. Це робить висновки про навантаження точнішими та зрозумілішими.

Проміжні значення за 2023 рік свідчать про послідовність зростання кількох показників. Кількість дітей на обліку змінювалася від 18 до 22 і 25; кількість рейдів від 24 до 31 і 36. Повідомлення про домашнє насильство збільшилися з 6 до 11, потім до 14. Проте три річні спостереження не дають достатньої основи для прогнозування подальшого темпу змін. На динаміку

могли впливати доступність звернень, повнота виявлення та особливості обліку. Тому встановлений напрям змін слугує підставою для подальшого аналізу ресурсів.

У структурі 244 облікованих справ і звернень частка обстежень умов проживання становить 32,0 %, спорів між батьками 9,8 %, участі у судових засіданнях 6,6 %, реагування на домашнє насильство 5,7 %. Разом із 45,9 % справ щодо надання статусу ці показники описують розподіл зареєстрованої роботи. Водночас судові процедури та оформлення статусу також можуть забезпечувати права і безпеку дитини. Їх адміністративний характер не означає меншої соціальної значущості; питання полягає у співвідношенні витраченого часу, складності справи та отриманого результату.

Кількість справ не може безпосередньо замінювати оцінку трудомісткості. Підготовка одного складного судового висновку може включати кілька зустрічей, аналіз документів та міжвідомче узгодження. Інше звернення може завершуватися коротким роз’ясненням або перевіркою відомостей. Отже, однакова кількість записів у журналі може відповідати різним витратам часу. Для перевірки припущення про перевантаження потрібні дані про чисельність фактично зайнятих працівників, тривалість процедур, кількість активних справ і час, витрачений на повторне отримання вже наявної інформації.

Переважання опіки та піклування у структурі влаштування визначає окремий напрям організаційної уваги. Стійкість родинного догляду пов’язана з можливістю опікуна отримати зрозумілу інформацію, підтримку та своєчасну допомогу в разі труднощів. Для Служби це означає потребу поєднання контрольних функцій із передачею родині контактів необхідних послуг. Показник 72 % дозволяє визначити значущість цього напряму, проте сам по собі не засвідчує якість виховання, задоволеність дитини чи достатність підтримки кожної родини.

Отримані результати підводять до висновку про потребу збалансованого планування. Зростання обсягів зареєстрованої роботи створює підстави для перегляду навантаження, але конкретне кадрове рішення має спиратися на

додатковий облік робочого часу. До завершення такого аналізу доцільно визначати ділянки можливого дублювання, особливо повторні запити та перенесення однакових відомостей у різні документи. Таким чином, кількісна характеристика діяльності стає вихідною основою для оцінювання організаційних процесів, зберігаючи межі висновків, які дозволяють наявні дані.

Підсумовуючи, у структурі навантаження Служби переважають документальні функції. Профілактична та безпекова робота виконується на тлі істотних адміністративних обсягів, що безпосередньо впливає на організаційні умови безпеки.

2.3. Оцінка організаційних умов безпечного середовища Служби та виявлені прогалини

Для оцінювання організаційних умов застосовано шість груп, обґрунтованих у підрозділі 1.1, та рівні «структура – процес – результат». Оцінка ґрунтується на положеннях, облікових даних та описі практики, наданих Службою. Для умов, щодо яких матеріалів немає, прямо зазначено, що даних недостатньо. Це відповідає принципу роботи з наявними джерелами без домислів і дозволяє окреслити напрями подальшого збору даних. Зведену оцінку подано в таблиці 2.3.

Нормативно-політична група умов розвинена частково. Положення про Службу та сектори, посадові інструкції та діяльність Комісії з питань захисту прав дитини забезпечують формальну основу роботи. Водночас надані матеріали не містять локальної політики захисту дитини, кодексу поведінки працівників і порядку повідомлення про підозри, тому відповідність цим складникам стандартів Keeping Children Safe потребує перевірки [47].

Типова програма унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дітьми, затверджена Постановою № 658, зобов’язує заклади громади розробляти власні програми. Координувальна роль Служби в цьому процесі у положенні не закріплена [26].

Таблиця 2.3

Зведена оцінка організаційних умов безпечного середовища Служби за шістьма групами

Група умов	Що наявне за матеріалами	Виявлені прогалини	Оцінка
Нормативно-політична	Положення про Службу та сектори; посадові інструкції; Комісія з питань захисту прав дитини	У матеріалах немає політики, кодексу поведінки та порядку повідомлення; закріплення ролі в програмах потребує перевірки	Частково розвинена
Кадрова	Два сектори, начальник, кваліфікаційні вимоги до керівника	Перевантаження; немає даних про супервізію, навчання з протидії насильству, безпеку виїздів	Критичні обмеження
Процедурна	Індивідуальний план захисту дитини; оцінка рівня безпеки; рейди	У матеріалах немає локальних алгоритмів бесіди з дитиною та невідкладного захисту	Локальні акти не надані
Матеріально-технічна та інформаційна	Облік у ЄІАС «Діти»	Немає службового транспорту; немає даних про кімнату для бесід; цифрова компетентність нерівномірна	Критичні обмеження
Міжвідомча	Взаємодія з поліцією, закладами, центром соціальних послуг	За описом практики: запізнілі повідомлення, дублювання запитів; письмових угод не надано	Локальні акти не надані
Моніторингова	Облікові показники навантаження	Не надано індикаторів результату та даних зворотного зв’язку від дітей і родин	Частково розвинена

Джерело: складено автором за результатами аналізу [1; 14; 15].

Порядок реагування, затверджений Постановою № 1513, передбачає погодження складу комісії закладу зі службою у справах дітей, отже, потребує внутрішнього алгоритму Служби щодо опрацювання таких повідомлень [25].

Кадрова група умов є найбільш вразливою. Робота двох секторів, одночасне виконання функцій обліку, опіки, усиновлення, судового представництва, обстежень, виїзної роботи, статусів дітей, постраждалих від війни, та обов’язків з мобілізаційної підготовки, цивільного захисту й охорони праці, які покладено на Службу положенням, формують високе навантаження [15].

Значна частка справ щодо оформлення статусу дітям, постраждалим від війни, вказує на потребу дослідження витрат робочого часу. Наявних кількісних даних недостатньо для висновку про подвоєння трудового навантаження чи фактичне скорочення тривалості профілактичної роботи. У матеріалах відсутні дані про систему супервізії, регулярного навчання з протидії насильству та

програму психологічної підтримки працівників та про процедури безпеки під час виїздів до небезпечних сімей. Відповідно до результатів Дж. Різона, саме такі приховані слабкі місця, як перевантаження та відсутність зворотного зв'язку, найчастіше передують помилкам у системі [51]. На нашу думку, кадрова група потребує першочергового втручання.

Процедурна група умов має сильні елементи, зокрема Індивідуальний план соціального захисту дитини, щорічний перегляд плану Комісією, оцінювання рівня безпеки дитини за Порядком № 585, участь у профілактичних рейдах [14; 20]. Разом із тим стандартизованих алгоритмів спілкування з дитиною, що враховують підхід на основі травми [52], не виявлено, так само як і чіткої послідовності дій у разі невідкладного відібрання дитини. Зазначена прогалина є суттєвою, оскільки рішення про негайне відібрання дитини приймається в умовах загрози життю та здоров'ю. Помилка під час такого рішення має найвищу ціну для дитини. Принцип найкращих інтересів дитини, розкритий у загальному коментарі № 14, вимагає документування мотивів кожного такого рішення [38].

Матеріально-технічна та інформаційна група умов має два суттєві обмеження. Відсутність власного службового транспорту ускладнює оперативний виїзд до віддалених сіл громади за сигналами про загрозу життю чи здоров'ю дитини. Окрім того, цифровий облік у ЄІАС «Діти» зменшує частину паперової роботи, але потребує постійного оновлення даних і належної цифрової компетентності працівників [14].

Приміщення, пристосовані для бесід з дитиною за стандартами правосуддя, дружнього до дітей [45], у матеріалах не описано, тому питання потребує окремої перевірки. Якщо порівняти з досвідом Barnahus, де всі процедури опитування дитини зосереджено в одному безпечному приміщенні [35], то у громаді доцільно говорити про створення принаймні однієї кімнати, придатної для безпечної бесіди.

Міжвідомча група умов у громаді розвинена на рівні практики: Служба взаємодіє з ювенальною превенцією, закладами освіти, закладами охорони здоров'я та Комунальною установою «Бережанський центр надання соціальних

послуг – ДОПОМОГА» Бережанської міської ради, фахівці якої здійснюють практичний соціальний супровід прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу [1]. Водночас виявлено три проблеми.

По-перше, повідомлення закладів освіти і медицини про ознаки насильства або неналежного догляду іноді надходять із запізненням, коли конфлікт у родині вже перейшов у гостру фазу.

По-друге, розподіл ролей між Службою, яка ухвалює рішення, та центром, який виконує супровід, інколи спричиняє дублювання запитів і недостатню оперативність обміну інформацією.

По-третє, письмових угод про взаємодію та спільних алгоритмів у матеріалах не наведено. Закон № 3792-IX і Порядок № 1513 створюють підставу для закріплення таких алгоритмів, однак для громади вони мають бути конкретизовані локальним актом [16; 25].

Моніторингова група умов представлена обліковими показниками (табл. 2.2), які дозволяють відстежувати динаміку навантаження. Разом із тим у наданих матеріалах не представлені відомості про час від сигналу до виїзду, повторні звернення щодо тієї самої дитини, врахування думки дітей і результати опитувань про ставлення працівників. Відповідно до А. Донабедіана, без вимірювання результату оцінка якості залишається неповною [39]. За Д. Фіксеном із співавторами, без зворотного зв’язку впровадження змін втрачає стійкість [42]. З огляду на викладене моніторинг є тією групою, яка потребує мінімальних ресурсів і водночас дає змогу перевіряти ефективність інших змін.

Узагальнення результатів дозволяє зробити кілька висновків. Нормативно-політична та моніторингова групи умов розвинені частково, кадрова та матеріально-технічна групи містять критичні обмеження, процедурна й міжвідомча групи функціонують на рівні практики, однак їх локальне закріплення в наданих матеріалах не підтверджене. Основним чинником, який пояснює більшість виявлених прогалин, є розрив між зростанням обсягу та складності завдань Служби і її ресурсами. Закон № 3792-IX, Типова програма, Порядок реагування посилюють вимоги до організації роботи Служби;

законопроєкт № 15438 окреслює перспективи змін за методичну підтримку закладів, отже, без організаційних змін навантаження зростатиме й надалі [6; 16; 25; 26].

Взаємозв’язок установлених обмежень можна простежити через послідовність опрацювання звернення. Недостатньо конкретизована відповідальність за прийом інформації може спричиняти повторні запити. Вони збільшують витрати часу працівників і відтерміновують узгодження дій із партнерами. За обмеженої транспортної доступності затримка додатково посилюється на етапі виїзду. Цей опис відображає аналітичну модель можливого накопичення організаційних труднощів. Він не є реконструкцією окремого випадку, оскільки первинні матеріали індивідуальних справ у межах роботи не аналізувалися.

Пріоритетність змін доцільно визначати за ймовірними наслідками для дитини, терміновістю реагування та можливістю усунути перешкоду на рівні установи. Найвищої уваги потребують ситуації, у яких інформація про безпосередню загрозу може залишитися без відповідального виконавця. Наступний рівень стосується організації безпечного контакту з дитиною та передачі справи між фахівцями. Питання звітності й довгострокового розвитку також важливі, проте їх удосконалення має підтримувати виконання базових захисних функцій. Така послідовність пов’язує організаційний аналіз із реальними потребами дітей.

Перевірка кадрових умов потребує розмежування кількості посад, фактичної присутності працівників і доступної компетентності. Навіть за укомплектованого штату одночасні відпустки, участь у судових засіданнях або виїзди можуть обмежувати можливість термінового реагування. Тому значення має порядок заміщення та передавання незавершених завдань. Додатково слід з’ясувати, чи може працівник звернутися за фаховою консультацією у складній ситуації. Надані матеріали не дають повної відповіді на ці питання, отже вони включаються до перспектив подальшого організаційного обстеження.

Аналіз інформаційної складової також має виходити за межі факту використання електронної системи. Для безпеки дитини важливі точність запису, своєчасність оновлення та доступність відомостей уповноваженому працівникові. Паралельно необхідно обмежувати доступ осіб, які не беруть участі у вирішенні справи. Помилкова або застаріла контактна інформація може перешкоджати зв’язку з родиною; надмірне поширення відомостей створює окремий ризик порушення приватності. Отже, цифровізацію слід оцінювати через організацію роботи з інформацією та її практичну придатність.

Позитивним ресурсом Служби є наявна спеціалізація секторів і досвід взаємодії з партнерами. Це створює основу для впорядкування вже виконуваних функцій. Важливо зберегти дієві практики, визначити умови їх стабільного відтворення та зробити їх зрозумілими для нового працівника. Письмове закріплення має бути достатнім для наступності роботи, зберігаючи можливість професійного рішення у нестандартній ситуації. Саме такий спосіб розвитку відповідає виявленій потребі поєднати практичний досвід Служби зі зрозумілими процедурами й доступним внутрішнім контролем.

Таким чином, організаційні умови безпечного середовища Служби створено на рівні формальної структури та базових процедур, проте їхня стійкість обмежена перевантаженням працівників, непідтвердженістю локальної політики захисту дитини у наданих матеріалах, нестачею транспорту, прогалинами у міжвідомчих алгоритмах та відсутністю показників результату. Зазначені прогалини визначають напрями вдосконалення, які розглянуто в третьому розділі.

Висновки до другого розділу

У другому розділі проаналізовано організаційні умови безпечного середовища у діяльності Служби у справах дітей Бережанської міської ради на підставі положень про Службу та сектори, облікових даних за 2022–2024 роки і відкритих матеріалів. Відповідно до пункту 3.3.3 Положення про підготовку і захист магістерської кваліфікаційної роботи дослідження виконано як аналіз

практики без експерименту. Служба є структурним підрозділом міської ради з двома секторами, її діяльність охоплює опіку, піклування, усиновлення, соціально-правовий захист, облік дітей у складних життєвих обставинах і надання статусу дітям, які постраждали від воєнних дій.

Облікові дані засвідчили, що 72 % дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, перебувають під опікою чи піклуванням, 18 % у прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу, 6 % у закладах із цілодобовим перебуванням. Упродовж 2022–2024 років кількість дітей на обліку у складних життєвих обставинах зросла з 18 до 25, кількість профілактичних рейдів з 24 до 36, кількість повідомлень про домашнє насильство з 6 до 14. У 2024 році розглянуто 244 справи, з яких 45,9 % стосувалися надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій.

Оцінка за шістьма групами умов виявила, що нормативно-політична і моніторингова групи розвинені частково, кадрова та матеріально-технічна групи мають критичні обмеження, процедурна й міжвідомча групи функціонують на рівні практики, проте їх локальне закріплення потребує додаткової перевірки. Основні прогалини охоплюють відсутність у наданих матеріалах локальної політики захисту дитини та кодексу поведінки, перевантаження працівників, брак відомостей про супервізію, нестачу службового транспорту, запізнілі повідомлення закладів і відсутність показників результату. Означені прогалини зумовлюють потребу в системі організаційних заходів, розроблених у третьому розділі.

Методичним результатом аналізу стало розмежування підтверджених показників, аналітичних припущень і питань для додаткової перевірки. Дані засвідчили зростання зареєстрованих обсягів роботи, проте не дозволили виміряти фактичну трудомісткість справ чи якість допомоги очима дітей. Тому запропоновані напрями розвитку мають спиратися на уточнення вихідних умов. Це стосується передусім кадрового ресурсу, наявності локальних документів, доступності транспорту та практики збору зворотного зв'язку. Таке уточнення посилює доказовість подальших управлінських рішень.

РОЗДІЛ 3
НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ УМОВ БЕЗПЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА СЛУЖБИ У СПРАВАХ ДІТЕЙ

3.1. Зарубіжний досвід організаційного забезпечення безпеки дитини

Зарубіжні моделі захисту дітей відрізняються історією, розподілом повноважень та ресурсами, проте у них повторюються кілька організаційних рішень, які можна адаптувати до умов української громади. Означені рішення охоплюють єдині процедури оцінювання ризиків, чіткі строки реагування, міждисциплінарну взаємодію, навчання працівників та систему управління якістю. Для відбору прикладів застосовано критерії придатності: можливість запровадження на рівні громади без істотних змін законодавства та наявність підтверджених джерел.

В Англії міжвідомчу взаємодію регламентує настанова «Working Together to Safeguard Children», оновлена у 2023 році, яка закріплює спільну відповідальність місцевих органів влади, поліції та закладів охорони здоров’я за захист дитини, вимагає від організацій, що працюють з дітьми, визначити відповідальних керівників з питань захисту та визначає строки реагування на сигнали про загрозу [55].

Е. Мунро, аналізуючи систему, показала, що надлишок процедур знижував якість професійних рішень, тому реформа спрямована на посилення відповідальності за результат і на навчання працівників на власній практиці [49]. Відповідно до цього уявлення доцільно запроваджувати у громаді короткі алгоритми із чітко визначеними точками прийняття рішень, уникаючи надмірної деталізації інструкцій.

У Федеративній Республіці Німеччина захист дитини врегульовано книгою VIII Соціального кодексу, параграф 8а якої зобов’язує орган у справах молоді оцінювати ризики для дитини за участі кількох фахівців, залучати батьків і дитину; у разі потреби негайно вживати захисних заходів [54]. Така вимога міждисциплінарного оцінювання ризиків, ухвалення рішення колегіально та

документування мотивів зменшує вплив суб'єктивних чинників і захищає як дитину, так і працівника. Для Служби, у якій оцінювання рівня безпеки дитини здійснюють окремі фахівці, відповідний досвід підтверджує доцільність запровадження принципу «чотирьох очей» для рішень про відібрання дитини.

Особливу увагу привертає модель Barnahus («Дім дитини»), створена в Ісландії у 1998 році та поширена у країнах Європи за підтримки Ради Європи.

Суть моделі полягає в тому, що поліція, прокуратура, служба захисту дітей, медики та психологи узгоджують роботу в безпечному, дружньому до дитини просторі. Опитування організовують у спеціально обладнаній кімнаті, прагнучи мінімізувати повторні розпитування [35]. Означений підхід зменшує повторну травматизацію, оскільки дитині не потрібно повторювати свою розповідь різним посадовцям, і відповідає Керівним принципам Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей [45].

В Україні відповідні центри створюються як складова реформування системи, що підтверджує законопроєкт № 15438, який передбачає центри захисту дитини [6]. На наш погляд, для громади з обмеженими ресурсами реалістичним є початковий крок: облаштування однієї кімнати для безпечної бесіди та закріплення порядку її використання спільно з поліцією, закладами освіти й охорони здоров'я.

Міжнародна мережа Keeping Children Safe пропонує організаціям самооцінювання за чотирма стандартами: політикою, персоналом, процедурами та підзвітністю, і супроводжує цей процес переліком доказів, що підтверджують виконання кожного стандарту [47]. Підхід, що враховує травматичний досвід, пропонує оцінювати організацію за принципами безпеки, довіри та прозорості, підтримки з боку рівних, співпраці, надання дитині голосу та вибору, культурної чутливості [52].

Стратегія INSPIRE Всесвітньої організації охорони здоров'я додає доказову базу щодо ефективності конкретних втручань, зокрема програм підтримки батьків та послуг реагування [46].

Зіставлення зарубіжних практик дає змогу виокремити сім уроків для громади.

По-перше, організаційна відповідальність за безпеку поєднується з чіткими обов'язками кожного працівника.

По-друге, у кожній організації визначено відповідального керівника з питань захисту дитини.

По-третє, ризики оцінюються колегіально.

По-четверте, процедури залишаються короткими і підтримують професійне судження.

По-п'яте, робота з дитиною організується так, щоб уникати повторної травматизації.

По-шосте, працівники отримують навчання, супервізію та захист.

По-сьоме, результати вимірюються та публікуються. Означені уроки узгоджуються з шістьма групами умов, запропонованими у підрозділі 1.1, і лягли в основу рекомендацій наступного підрозділу.

Разом із тим пряме перенесення зарубіжних практик є недоцільним, оскільки вони розроблені для інших обсягів фінансування і правових систем. Німецька модель спирається на розгалужену мережу організацій-партнерів, британська на централізовану інспекцію, ісландська на спільне фінансування центрів. У зв'язку з цим для української громади слід добирати лише ті елементи, які не вимагають змін законодавства та значних коштів: політику, алгоритми, колегіальність рішень, одну безпечну кімнату, навчання та показники.

Порівняння міжнародних підходів доцільно здійснювати за функціями, які вони забезпечують. Англійський досвід у наведеній редакції настанови привертає увагу до спільної відповідальності партнерів. Німецький приклад підкреслює значення кількох професійних поглядів під час оцінювання ризику. Модель Barnahus акцентує узгодження процедур навколо потреб дитини. Стандарти Keeping Children Safe дозволяють перевіряти організацію через політику, персонал, процедури та підзвітність. Така функціональна логіка

порівняння дає змогу визначати потрібний результат адаптації без механічного відтворення іноземної структури установ.

Для громади можливість адаптації залежить від кількох взаємопов’язаних передумов. Запропонований елемент повинен відповідати українському розподілу повноважень, бути забезпеченим доступними працівниками та мати зрозумілий спосіб перевірки виконання. Наприклад, додатковий професійний перегляд складного рішення може здійснюватися через консультацію компетентного колеги. Проте така консультація не змінює повноважень органу, який ухвалює рішення, і не повинна затримувати невідкладні дії. Отже, запозичується управлінський принцип взаємної перевірки з урахуванням національної процедури.

Подібне розмежування потрібне щодо безпечного приміщення. Облаштування кімнати для бесіди є доступним організаційним кроком, однак повна модель Barnahus охоплює значно ширшу координацію різних професійних функцій. Тому наявність кімнати не може вважатися підтвердженням упровадження всієї моделі. Для досліджуваної Служби практично значущими є конфіденційність, передбачуваний порядок зустрічі та скорочення зайвих повторень розповіді дитини. Реалізація цих принципів потребує спільної підготовки працівників і партнерів поряд із матеріальним облаштуванням простору.

Критерієм успішності адаптації має бути зміна способу роботи. Підписана угода набуває практичного значення, коли повідомлення надходить визначеному отримувачеві, наступна дія має виконавця, її виконання можна перевірити. Проведене навчання має проявитися у точності документування та якості спілкування. Відтак міжнародні приклади використано в роботі як підставу для проєктування конкретних організаційних функцій. Ефективність їх застосування у Бережанській громаді потребує окремої перевірки після впровадження і не випливає автоматично з результатів інших систем.

Таким чином, зарубіжний досвід підтверджує, що безпека дитини забезпечується організаційними рішеннями, частина яких може бути запроваджена у громаді вже зараз.

3.2. Напрями вдосконалення організаційних умов безпеки у діяльності Служби

На підставі виявлених прогалин (підрозділ 2.3) і зарубіжного досвіду (підрозділ 3.1) розроблено систему напрямів удосконалення, що охоплює шість груп організаційних умов. Рекомендації розраховані на реалізацію силами Бережанської міської ради та Служби на підставі чинного законодавства і не потребують змін у державному регулюванні. Узагальнений перелік заходів подано в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Напрями вдосконалення організаційних умов безпечного середовища Служби

Група умов	Прогалина	Захід	Відповідальні	Строк
Нормативно-політична	Політика та кодекс поведінки не надані	Політика захисту дитини; кодекс поведінки; порядок повідомлення про підозри; відповідальна особа	Начальник Служби; виконавчий комітет	1–3 міс.
Кадрова	Ризик перевантаження; брак даних про супервізію та навчання	Хронометраж; перерозподіл документальних функцій; річний план навчання; щомісячна супервізія; правила безпеки виїздів	Начальник Служби; міська рада	1–12 міс.
Процедурна	Локальні алгоритми не надані	Три короткі алгоритми: опрацювання сигналу, відібрання дитини, бесіда з дитиною	Начальник Служби; сектори	1–3 міс.
Матеріально-технічна та інформаційна	Транспорт; кімната для бесід; цифрові навички	Транспорт для виїздів; безпечна кімната; доступний функціонал ЄІАС «Діти» та контроль строків	Міський голова; рада	4–12 міс.
Міжвідомча	Запізнілі повідомлення; дублювання	Угода про взаємодію; координатор випадку; квартальні наради	Начальник Служби; партнери	1–6 міс.
Моніторингова	Немає індикаторів результату	Система індикаторів за трьома рівнями; опитування дітей і родин; публічне звітування	Начальник Служби; Комісія	3–12 міс.

Джерело: розроблено автором.

Нормативно-політичний напрям передбачає ухвалення виконавчим комітетом міської ради Політики захисту дитини у діяльності Служби. Документ має містити принципи, зокрема пріоритет найкращих інтересів дитини, нульову толерантність до насильства, повагу до думки дитини та конфіденційність та кодекс поведінки працівників, порядок повідомлення про підозри щодо поведінки колег і призначення відповідальної особи з питань захисту дитини.

Означені елементи відповідають першому стандарту Keeping Children Safe [47] та вимогам Закону № 3792-IX щодо унеможливлення насильства [16]. Додатково пропонується внести до положення про Службу норму про методичну підтримку закладів громади під час розроблення та реалізації програм за Типовою програмою № 658 і погодження складу комісій закладів за Порядком № 1513 [25; 26]. Зразок структури Політики подано в додатку А.

Кадровий напрям спрямований на зменшення перевантаження та підвищення компетентності. Передусім доцільно здійснити хронометраж і аналіз навантаження за видами функцій та, на цій підставі, звернутися до ради з пропозицією щодо розподілу функцій документального оформлення статусу дітям, постраждалим від війни, між працівниками Служби і діловодом чи секретарем, щоб звільнити час фахівців для профілактичної роботи.

Запропоновані законопроєктом № 15438 вимоги до кадрового забезпечення служб та системи безперервного професійного розвитку створюють орієнтир для затвердження річного плану навчання, що охоплює оцінювання ризиків, спілкування з дитиною за підходом, що враховує травму, роботу з випадками насильства та першу психологічну допомогу [6].

Для підтримки працівників пропонується запровадити щомісячну групову супервізію зовнішнім фахівцем та програму профілактики вигорання за моделлю К. Маслач і М. Лейтер, яка враховує навантаження, контроль, винагороду, колектив, справедливість і цінності [48]. Безпеку працівників під час виїздів доцільно забезпечити правилом виїзду у парі до родин з ознаками насильства, повідомленням про маршрут і засобом зв’язку; за потреби участю поліції.

Процедурний напрям охоплює три алгоритми.

Перший алгоритм визначає порядок опрацювання сигналу про загрозу дитині та включає реєстрацію, первинне оцінювання ризику, прийняття рішення про виїзд, оцінювання рівня безпеки за Порядком № 585, складання плану безпеки та перегляд плану [20].

Другий алгоритм регламентує порядок невідкладного відібрання дитини у разі загрози життю чи здоров'ю і передбачає, за можливості без затримки захисту дитини, додаткову фахову перевірку обґрунтування рішення (принцип «чотирьох очей»), письмового мотивування з урахуванням найкращих інтересів дитини, інформування дитини відповідно до її віку та негайного повідомлення компетентних органів [38; 54].

Третій алгоритм стосується бесіди з дитиною і включає правила щодо місця, часу, присутності довіреної особи, уникнення повторних розпитувань, запису бесіди за згодою та підтримки після бесіди [45; 52].

Відповідно до висновків Е. Мунро, алгоритми мають бути короткими і не підміняти професійного судження [49], тому кожен з них пропонується викласти на одній сторінці з блок-схемою. Зразок схеми першого алгоритму подано в додатку Б.

Матеріально-технічний та інформаційний напрям передбачає вирішення трьох завдань.

Перше завдання стосується мобільності: слід розглянути можливість закріплення службового автомобіля за Службою або укладення угоди про пріоритетне використання транспорту виконавчого комітету чи комунальних підприємств для виїздів за сигналами та визначити порядок компенсації витрат на пальне.

Друге завдання – облаштування безпечної кімнати для бесід з дитиною у приміщенні, доступному для дітей, з окремим входом або нейтральним оформленням, відповідно до Керівних принципів щодо правосуддя, дружнього до дітей [45], і порядок її спільного використання із поліцією, закладами освіти та охорони здоров'я за моделлю Barnahus [35].

Третє завдання – цифровізація: використання доступного функціоналу ЄІАС «Діти» та погоджених засобів контролю строків, захищені канали зв’язку та навчання працівників цифрової гігієни.

Міжвідомчий напрям передбачає укладення меморандуму або угоди про взаємодію між Службою, ювенальною превенцією Національної поліції, закладами освіти, закладами охорони здоров’я, Комунальною установою «Бережанський центр надання соціальних послуг – ДОПОМОГА» та Комісією з питань захисту прав дитини.

Угода має закріплювати відповідальних осіб, строки повідомлення відповідно до застосовних нормативних актів із невідкладним реагуванням на безпосередню загрозу, форму повідомлення, порядок зворотної інформації про вжиті заходи та регулярні, наприклад квартальні, міжвідомчі наради за складними випадками. Така угода є реалізацією принципу координації, закладеного у Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуальних зловживань [9] та вимог Порядку № 1513 щодо повідомлення про випадки насильства [25].

Розподіл ролей між Службою та центром соціальних послуг доцільно закріпити у спільному положенні про ведення випадку із визначенням координатора випадку, що усуває дублювання запитів і недостатню оперативність обміну інформацією, виявлені у підрозділі 2.3.

Моніторинговий напрям передбачає запровадження невеликої системи індикаторів за трьома рівнями Донабедіана [39]. Індикатори структури охоплюють частку працівників, які пройшли обов’язкове навчання, наявність затверджених політики й алгоритмів і наявність безпечної кімнати.

Індикатори процесу включають середній час від сигналу до виїзду, частку випадків, у яких складено план безпеки у встановлений строк, частку рішень про відібрання дитини, прийнятих колегіально, і частку міжвідомчих повідомлень, надісланих у встановлений строк. Індикатори результату охоплюють частку повторних звернень щодо тієї самої дитини протягом року, частку дітей, чию

думку зафіксовано в особовій справі, та результати анонімного опитування дітей і родин щодо ставлення працівників та показник плинності кадрів.

Перелік індикаторів із джерелами даних і періодичністю подано у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Система індикаторів оцінювання організаційних умов безпечного середовища Служби

Рівень	Індикатор	Джерело даних	Періодичність
Структура	Частка працівників, які пройшли обов'язкове навчання; наявність політики, алгоритмів і безпечної кімнати	Журнал навчання; перевірка наявності документів	Щороку
Процес	Середній час від сигналу до виїзду; частка випадків зі складеним планом безпеки у строк; частка колегіальних рішень про відібрання; частка повідомлень, надісланих у строк	Журнал реєстрації сигналів; особові справи; ЄІАС «Діти»	Щоквартально
Результат	Частка повторних звернень щодо тієї самої дитини протягом року; частка справ із зафіксованою думкою дитини; результати анонімного опитування дітей і родин; плинність кадрів	Особові справи; опитування; кадрова документація	Щопівроку та щороку

Джерело: розроблено автором за [20; 39; 47].

Для практичного використання кожний індикатор потребує короткого опису правил розрахунку. У ньому слід визначити одиницю спостереження, джерело, відповідального за внесення даних і порядок перевірки. Зокрема, частку справ із зафіксованою думкою дитини необхідно обчислювати для визначеної сукупності справ, у яких передбачалася участь дитини. Причини неможливості такої участі фіксуються окремо. Без чітких правил однаковий показник різні працівники можуть розрахувати по-різному, що ускладнить порівняння періодів і оцінювання змін.

Показник часу реагування доцільно деталізувати за етапами. Час від отримання повідомлення до первинного оцінювання характеризує доступність відповідального працівника. Час до необхідної захисної дії відображає організацію реагування з урахуванням рівня загрози. Виїзд є лише одним із можливих складників такої дії, тому загальна швидкість виїзду не охоплює всіх форм допомоги. Для кожного випадку важливо фіксувати момент отримання

інформації, ухвалене рішення та підставу подальшого маршруту. Це створює точнішу основу для аналізу затримок.

Повторне звернення також потребує змістового тлумачення. Воно може бути пов’язане з новою обставиною, продовженням підтримки або довірою родини до працівника. Окремого аналізу потребують повторні повідомлення про ту саму невирішену загрозу. Тому просте зменшення кількості звернень не може бути самодостатньою метою. У запропонованій системі варто зіставляти причину звернення, виконані попередні дії та актуальний стан безпеки. Лише так показник допомагає оцінити сталість результату й уникнути заохочення формального закриття складних справ.

Збір зворотного зв’язку від дітей потребує доступної форми та добровільної участі. Запитання мають стосуватися зрозумілості пояснень, ставлення працівника, можливості висловитися та отримати інформацію про наступні кроки. Доцільно уникати вимоги повторно описувати травматичну подію лише для оцінювання послуги. Дитині важливо пояснити, що її відповіді не впливатимуть на право отримати допомогу. Для дітей з різними комунікативними потребами можуть бути передбачені зрозумілі письмові, усні або візуальні способи відповіді з дотриманням конфіденційності.

Публічне звітування доцільно будувати на узагальнених даних. У невеликій громаді навіть повідомлення без імені може дозволити впізнати дитину за поєднанням віку, населеного пункту та опису ситуації. Тому для зовнішнього звіту необхідно обирати такий рівень узагальнення, який показує результати роботи без розкриття конкретної історії. Докладний аналіз складних випадків має залишатися в межах уповноваженої професійної взаємодії. Це поєднує підзвітність громади з повагою до приватності дітей та родин.

Управлінський розгляд показників доцільно завершувати конкретним рішенням про поліпшення процесу. Якщо виявлено повторні затримки передачі повідомлень, слід з’ясувати, на якому етапі виникає перешкода та який учасник може її усунути. Після зміни процедури необхідно перевірити, чи повторюється проблема. Такий цикл пов’язує збір даних із практичною дією. В іншому разі

моніторинг збільшує звітне навантаження, залишаючи спосіб роботи незмінним. Для Служби з обмеженими ресурсами особливо важливо починати з невеликої кількості показників, потрібних для реальних рішень.

Для запобігання формальному виконанню рекомендацій доцільно дотримуватися кількох принципів упровадження. Найперше, зміни впроваджуються поетапно, що відповідає висновкам Д. Фіксена зі співавторами про роль компетентності, організаційної підтримки та лідерства у реалізації нововведень [42]. Далі, до розроблення алгоритмів залучаються працівники Служби, що зменшує опір змінам; відповідно до Е. Едмондсон створює психологічну безпеку, потрібну для відкритого обговорення помилок [40]. Нарешті, індикатори використовуються для професійного навчання та вдосконалення роботи; автоматичні каральні висновки за їх значеннями є необґрунтованими.

Таким чином, система напрямів удосконалення охоплює шість груп організаційних умов і має поєднувати нормативне закріплення (політика, положення, угоди), розвиток кадрів (навантаження, навчання, супервізія, безпека), процедури (три короткі алгоритми), ресурси (транспорт, безпечна кімната, цифрові інструменти), міжвідомчу взаємодію і моніторинг. Запропоновані заходи розраховані на реалізацію в межах повноважень громади після правового та ресурсного узгодження, тому можуть бути використані й іншими громадами.

3.3. Поетапний план упровадження, ризики та очікувані результати

Упровадження рекомендацій доцільно розподілити на три етапи, що відповідають логіці навантаження та ресурсів.

Перший етап охоплює перші три місяці та передбачає підготовчі заходи, що не потребують значних коштів: хронометраж навантаження, ухвалення політики захисту дитини і призначення відповідальної особи, затвердження трьох коротких алгоритмів, підготовку проєкту міжвідомчої угоди, початок щомісячної супервізії та запровадження базових індикаторів процесу.

Другий етап охоплює місяці з четвертого по дванадцятий і передбачає підписання угоди, проведення навчання за річним планом, облаштування безпечної кімнати, вирішення питання транспорту та перший цикл збору індикаторів результату, включно з анонімним опитуванням.

Третій етап (рис. 3.1) охоплює другий рік і спрямований на закріплення практик: перегляд алгоритмів за результатами індикаторів, публічне звітування перед громадою та поширення досвіду на заклади громади, які розробляють програми за Типовою програмою № 658 [26].

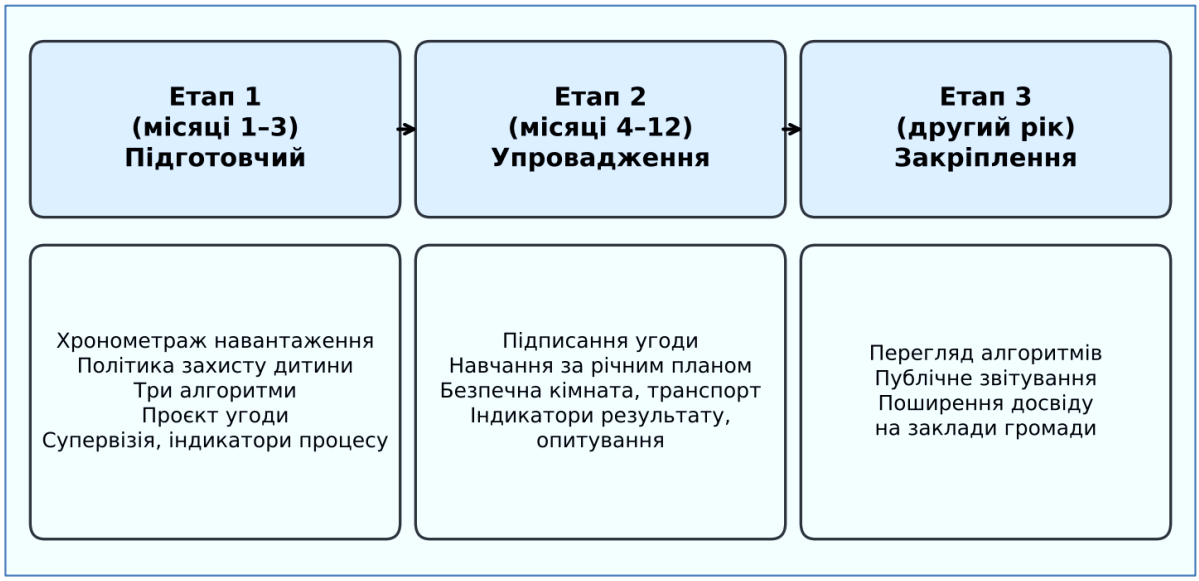

Рис. 3.1. Етапи впровадження напрямів удосконалення організаційних умов безпечного середовища Служби

Джерело: розроблено автором.

Відповідальність за виконання розподіляється між начальником Служби (політика, алгоритми, показники), міським головою та заступником міського голови з відповідних питань (ресурси, транспорт, приміщення), радою (штатна чисельність, фінансування) і партнерами (угода, навчання, супервізія).

Фінансові параметри заходів залежать від рішень ради і у роботі не розраховувалися, оскільки Служба не надала бюджетних даних. Разом із тим політику, алгоритми, меморандум та індикатори можливо запровадити за рахунок перерозподілу робочого часу за умови наявності відповідного кадрового ресурсу. Витрати на навчання і супервізію можливо покрити за рахунок програм підвищення кваліфікації та коштів місцевої програми захисту прав дітей.

Основні ризики впровадження пов’язані з недостатньою підтримкою на рівні ради, неготовністю партнерів змінювати практику, формальним ставленням до документів, конфіденційністю даних і ще більшим навантаженням на працівників під час запровадження нових процедур.

Для зменшення ризиків пропонується отримати рішення виконавчого комітету щодо політики та угоди на початку, поєднувати запровадження нових процедур зі звільненням часу працівників, забезпечити захист персональних даних відповідно до законодавства та проводити щоквартальну оцінку виконання на нарадах Комісії з питань захисту прав дитини.

Окрему увагу варто приділити тому, щоб показники не стали інструментом тиску: у разі зростання кількості повідомлень про насильство працівники не повинні розглядатися як менш ефективні, оскільки така динаміка може свідчити про кращу чутливість системи.

Очікувані результати впровадження охоплюють три групи. Для дітей і родин очікується скорочення часу реагування на сигнали, зменшення кількості повторних бесід і повторних звернень, підвищення довіри до Служби.

Для працівників очікується зменшення перевантаження, наявність підтримки та чітких правил безпеки під час виїздів.

Для громади очікується зростання узгодженості дій закладів, прозорість діяльності Служби і можливість публічно оцінювати результати.

Оцінка очікуваних результатів має попередній характер, оскільки вихідних значень індикаторів результату у матеріалах Служби немає. Їх визначення становить перший крок моніторингу. Подальші дослідження доцільно спрямувати на збір таких значень, порівняння з іншими громадами та перевірку ефективності запропонованих заходів.

На підготовчому етапі принциповим є визначення вихідного стану. Перед затвердженням цільових значень потрібно перевірити, які документи вже діють, хто фактично виконує основні функції та які дані можна отримати без дублювання обліку. Після цього кожний запланований захід пов’язується з конкретною прогалиною. Таке зіставлення запобігає створенню зайвих

документів і дозволяє оцінити реальну потребу в часі працівників. Результатом підготовки має стати погоджений перелік змін із визначеними виконавцями та способом перевірки завершення.

Послідовність упровадження залежить від взаємозв’язку заходів. Навчання новому алгоритму має відбуватися після погодження його змісту з відповідальними партнерами. Збір показників потребує попереднього визначення правил обліку. Використання кімнати для бесід вимагає організації доступу та підготовки працівників. Тому календарний строк сам по собі не засвідчує готовність перейти до наступного етапу. Необхідно перевіряти, чи створено умови для застосування запланованого рішення і чи зрозуміли учасники свої обов’язки в оновленому процесі.

Обмежені бюджетні дані не дозволяють обґрунтовано визначити вартість запропонованої системи. Навіть заходи без закупівель потребують робочого часу, консультацій та організаційного супроводу. Тому під час практичного планування необхідно окремо оцінити одноразові витрати на підготовку й постійні витрати на підтримання процедури. Для супервізії це час участі та оплата роботи фахівця; для транспорту доступність автомобіля, водія і пального; для кімнати утримання та порядок користування. Такий підхід робить ресурсне обґрунтування реалістичним.

Організаційна стійкість змін залежить від їх збереження після кадрових переміщень. Якщо процедура відома лише одному працівникові, його відсутність створює ризик переривання роботи. Тому до запропонованого плану належить передавання необхідних відомостей під час заміщення та ознайомлення нового працівника з чинними алгоритмами. Важливими є доступність актуальної версії документа, зрозумілий розподіл відповідальності й можливість отримати консультацію. Ці умови дозволяють підтримувати наступність без надмірного збільшення кількості внутрішніх інструкцій.

Оцінювання після впровадження має враховувати одночасні зміни зовнішнього середовища. Збільшення кількості повідомлень може супроводжувати поліпшення інформування населення; зміна штату може

вплинути на строки реагування незалежно від нового алгоритму. Тому порівняння показників до і після організаційних змін потребує опису таких обставин. Доцільно поєднувати кількісну динаміку з аналізом виконання процедур і зворотним зв’язком учасників. Це дозволить сформулювати обережніші висновки про внесок запропонованих заходів у якість роботи Служби.

Підсумовуючи, запропонований поетапний план дає змогу почати вдосконалення з низьковитратних заходів. Моніторинг за індикаторами структури, процесу і результату забезпечує перевірку їхньої дієвості та уточнення плану. Реалізація рекомендацій здатна підвищити безпеку дитини у взаємодії зі Службою, зменшити навантаження на працівників і створити модель, придатну для поширення в інших громадах.

Висновки до третього розділу

У третьому розділі розглянуто зарубіжний досвід організаційного забезпечення безпеки дитини та розроблено напрями вдосконалення організаційних умов безпечного середовища Служби у справах дітей. Британська настанова Working Together, німецький параграф 8a книги VIII Соціального кодексу, ісландська модель Barnahus і стандарти Keeping Children Safe показали, що безпека дитини забезпечується політикою організації, відповідальними особами, колегіальним оцінюванням ризиків, короткими алгоритмами, безпечними приміщеннями, навчанням працівників та вимірюванням результатів.

Для Служби розроблено систему напрямів із шести груп: ухвалення політики захисту дитини і кодексу поведінки, зменшення перевантаження, навчання і супервізія працівників, три короткі алгоритми реагування, облаштування безпечної кімнати для бесід і вирішення питання мобільності, міжвідомча угода із визначенням координатора випадку та система індикаторів за трьома рівнями. Рекомендації реалізуються на підставі чинного законодавства

і розраховані на три етапи упровадження, з яких перший зосереджено на заходах із порівняно невеликою потребою в додатковому фінансуванні.

Основними ризиками є недостатня підтримка з боку ради, формальне ставлення до документів та додаткове навантаження на працівників. Їх зменшення пов’язане з рішенням виконавчого комітету, поєднанням нових процедур зі звільненням часу працівників і використанням індикаторів для навчання. Запропонована модель може бути поширена в інших громадах. Подальші дослідження доцільно спрямувати на збір базових значень індикаторів результату та перевірку ефективності заходів.

Отже, практичну цілісність запропонованої системи забезпечує зв’язок між виявленою потребою, організаційним заходом, відповідальним виконавцем та індикатором перевірки. План упровадження сформовано як послідовність підготовки, застосування і перегляду практик. Його реалізація передбачає уточнення ресурсів і вихідних показників. Дослідження обґрунтовує логіку очікуваних змін, проте не встановлює їх фактичної ефективності, оскільки впровадження та повторне вимірювання результатів виходили за межі обраного дизайну роботи.

ВИСНОВКИ

У магістерській кваліфікаційній роботі теоретично обґрунтовано організаційні умови створення безпечного середовища служби у справах дітей, проаналізовано їх стан за матеріалами Служби Бережанської міської ради та розроблено напрями вдосконалення. Обраний документально-аналітичний підхід дозволив пов’язати теоретичні положення з наявною інформацією про діяльність установи. Узагальнені результати викладено відповідно до чотирьох завдань дослідження.

1. Уточнено поняття безпечного середовища служби у справах дітей як сукупності взаємопов’язаних організаційних умов, спрямованих на запобігання насильству, недбалому поводженню, вторинній травматизації та порушенню прав у взаємодії дитини й родини зі службою. Визначальною характеристикою такого середовища є здатність установи своєчасно виявляти ризики, забезпечувати обґрунтоване реагування та перевіряти наслідки своїх дій. Безпека працівників і можливість компетентного професійного рішення розглядаються як необхідні передумови належного захисту дитини.

Обґрунтовано шість груп організаційних умов: нормативно-політичну, кадрову, процедурну, матеріально-технічну та інформаційну, міжвідомчу й моніторингову. Їх поєднання дозволяє охопити правила роботи, компетентність виконавців, послідовність реагування, доступні ресурси, узгодженість партнерів та оцінювання результатів. Умови взаємозалежні: наявність алгоритму потребує підготовленого працівника і ресурсів, міжвідомча домовленість потребує відповідального виконавця та зворотного зв’язку. Тому поліпшення окремого складника має супроводжуватися перевіркою його зв’язків з іншими елементами системи.

Для оцінювання запропоновано логіку «структура – процес – результат». Вона дозволяє розмежувати наявність документів і ресурсів, фактичне виконання процедур та зміни у взаємодії дитини зі службою. Теоретичне значення цього підходу полягає у переході до цілісного аналізу організації

захисту. Практичне значення пов’язане з можливістю визначати, на якому саме рівні виникає перешкода і які управлінські дії потрібні для її усунення. Водночас безпечне середовище розглядається як постійно підтримуваний процес запобігання ризикам.

2. Систематизовано нормативно-правове забезпечення безпеки дитини за міжнародним, конституційним і законодавчим, підзаконним та місцевим рівнями. Показано взаємозв’язок принципу найкращих інтересів дитини, права бути вислуханою та вимог до організації захисту. Закони й підзаконні акти визначають компетенцію та процедури; локальні документи конкретизують порядок виконання у межах повноважень громади. Встановлено значення узгодженості цих рівнів для передбачуваного реагування, належного документування рішень і взаємодії з установами-партнерами.

Виокремлено п’ять етапів розвитку служб, які відображають зміну пріоритетів від карально-профілактичної та інтернатної організації до захисту прав дитини, підтримки сімейного виховання й координації на рівні громади. Сучасний етап пов’язаний із воєнними обставинами, зростанням складності завдань та потребою забезпечувати безперервність роботи. Аналіз засвідчив необхідність узгодження нових функцій із кадровими й матеріальними можливостями. Законодавчі ініціативи, розглянуті у роботі, використано як орієнтири перспективного розвитку з відокремленням від чинних нормативних вимог.

Важливим методичним висновком стало врахування часу ухвалення документів. Облікові дані за 2022–2024 роки характеризують практику відповідного періоду. Нормативні орієнтири пізніших років використано для проєктування подальшого вдосконалення. Таке розмежування дозволяє уникнути необґрунтованої ретроспективної оцінки Служби за вимогами, які виникли згодом. Організаційний аналіз при цьому зосереджено на здатності установи пристосовувати процедури та ресурси до зміни завдань захисту дітей.

3. За положеннями та обліковими матеріалами Служби Бережанської міської ради встановлено наявність формальної структури, спеціалізації секторів

і практики міжвідомчої взаємодії. У структурі влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, 72 % припадає на опіку та піклування, 18 % на прийомні сім’ї й дитячі будинки сімейного типу, 4 % на тимчасове влаштування та патронат, 6 % на заклади з цілодобовим перебуванням. Ці відомості засвідчують переважання сімейних форм, проте оцінювання якості догляду й безпеки потребує додаткових даних щодо конкретних дітей.

Упродовж 2022–2024 років кількість дітей на обліку зі складних життєвих обставин зросла з 18 до 25, або на 38,9 %; кількість профілактичних рейдів з 24 до 36, або на 50 %; кількість дітей, обстежених під час рейдів, з 45 до 78, або на 73,3 %. Кількість повідомлень про домашнє насильство збільшилася з 6 до 14. У 2024 році серед 244 облікованих справ і звернень 112, або 45,9 %, стосувалися надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій. Отримані показники характеризують зростання зареєстрованої роботи та значну частку документальних процедур.

Обґрунтовано, що ця динаміка створює підстави для перевірки навантаження, однак не дозволяє безпосередньо визначити витрати робочого часу чи поширеність насильства у громаді. Кількість справ не тотожна кількості унікальних дітей або трудомісткості допомоги. Зростання повідомлень може відображати зміни виявлення та доступності звернень. Тому для кадрового планування необхідні дані про фактичну зайнятість працівників, тривалість процедур, складність активних справ і повторювані адміністративні операції.

Оцінювання за шістьма групами умов дозволило визначити пріоритетні питання: підтвердження локальної політики захисту дитини та кодексу поведінки, перевірку організації супервізії й навчання, забезпечення мобільності, конкретизацію алгоритмів і міжвідомчої взаємодії, запровадження показників якості. При цьому відсутність документа в наданих матеріалах відокремлено від доведеної відсутності відповідної практики. Такий підхід зберігає обґрунтованість висновків і визначає конкретні напрями подальшого збору інформації перед ухваленням управлінських рішень.

4. Узагальнено організаційні принципи англійського, німецького та ісландського досвіду, міжнародних стандартів захисту дітей і підходу, що враховує травматичний досвід. Для адаптації визначено спільну відповідальність установ, додаткову фахову перевірку складних рішень, узгодження процедур навколо потреб дитини, підготовку персоналу та підзвітність. Показано необхідність добору цих елементів з урахуванням українських повноважень і ресурсів громади. Облаштування кімнати чи затвердження документа розглядається як складник організаційної зміни, результативність якої залежить від фактичного застосування.

Розроблено систему вдосконалення за шістьма групами умов. Вона охоплює політику захисту дитини та кодекс поведінки, аналіз навантаження і професійну підтримку працівників, алгоритми опрацювання повідомлення, невідкладного захисту та бесіди з дитиною, доступність транспорту і безпечного приміщення, міжвідомчий порядок взаємодії та моніторинг. Практичними результатами є також зразки структури політики, алгоритму реагування й переліку самооцінювання, наведені у додатках. Їх використання потребує погодження з чинними процедурами, компетенцією виконавців та реальними можливостями установи.

Запропоновано три етапи впровадження: підготовку протягом перших трьох місяців, застосування основних заходів у четвертому–дванадцятому місяцях і закріплення практик протягом другого року. Визначено ризики формального виконання, недостатньої ресурсної підтримки, додаткового навантаження та порушення конфіденційності. Для їх зменшення обґрунтовано потребу уточнення вихідних умов, узгодження дій партнерів, розподілу відповідальності й регулярного перегляду виконання. Заходи без закупівель також потребують робочого часу, тому ресурсне планування має охоплювати їх підготовку та подальше підтримання.

Систему індикаторів зорієнтовано на перевірку доступних ресурсів, своєчасності процедур і досвіду дітей та родин. Для змістовного оцінювання необхідні сталі правила розрахунку, визначені джерела даних і розгляд причин

зміни показників. Зокрема, повторне звернення потребує аналізу його змісту, збільшення повідомлень може відображати поліпшення виявлення, наявність запису про думку дитини має доповнюватися оцінюванням того, як її враховано. Це дозволяє використовувати моніторинг для вдосконалення допомоги та професійного навчання.

Отже, поставлену мету досягнуто на рівні теоретичного обґрунтування, документального аналізу та проєктування організаційних змін. Ефективність заходів у межах цієї роботи експериментально не перевірялася.

Перспективи подальшої роботи охоплюють уточнення трудомісткості процедур, збір вихідних значень індикаторів, оцінювання доступності взаємодії та порівняння кількох громад. Перевірка змін після впровадження з урахуванням зовнішніх обставин дозволить установити, які організаційні рішення найбільшою мірою підтримують своєчасність захисту, професійну стійкість працівників і довіру дітей та родин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітичні дані щодо діяльності Служби у справах дітей Бережанської міської ради за 2022–2024 роки. Бережани, 2025.

2. Бережанська міська рада : офіційний вебсайт. URL: https://berezhanymrada.gov.ua (дата звернення: 3.11.2026).

3. Висновок Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики на проєкти законів реєстр. № 15438 та № 15438-1 (проєкт). URL: https://kompkd.rada.gov.ua/uploads/documents/35848.pdf (дата звернення: 3.11.2026).

4. Дерега В. В. Соціальна і гуманітарна політики : навч. посіб. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2012. 152 с.

5. Європейська конвенція про здійснення прав дітей : Страсбург, 25.01.1996. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 3.11.2026).

6. Інформаційна довідка щодо проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізмів захисту дітей і забезпечення їхнього права на сімейне виховання» (реєстр. № 15438 від 22.07.2026). Київ : Верховна Рада України, 2026. URL: https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/34458.pdf (дата звернення: 3.11.2026).

7. Карпачова Н. І. Стан дотримання та захисту прав дитини в Україні : спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини до 20-річчя ратифікації Україною Конвенції ООН про права дитини. Київ, 2010. 230 с.

8. Конвенція про права дитини : Конвенція ООН від 20.11.1989 (ратифікована Постановою Верховної Ради УРСР від 27.02.1991 № 789-XII). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 3.11.2026).

9. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуальних зловживань : Лансароте, 25.10.2007 (ратифікована Законом України від 20.06.2012 № 4988-VI). URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 3.11.2026).

10. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 3.11.2026).

11. Костишин Е. І., Шевців Ю. О. Інституційно-правовий механізм захисту дітей в Україні в умовах воєнного стану. *Публічне управління та соціальна робота*. 2023. № 1. С. 29–36.

12. Парамонов Є. Ю. Загальні підходи до періодизації процесу розвитку системи служб у справах дітей як основної ланки механізму державного регулювання захисту прав дітей в Україні. Миколаїв, 2014.

13. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-п (дата звернення: 3.11.2026).

14. Положення про сектор усиновлення, опіки, піклування та розвитку сімейних форм виховання Служби у справах дітей Бережанської міської ради. Бережани, 2024.

15. Положення про Службу у справах дітей, надання соціальної допомоги сім'ям з дітьми та молоді Бережанської міської ради. URL: https://berezhanymrada.gov.ua/sluzhba-u-spravakh-ditej.html (дата звернення: 3.11.2026).

16. Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання насильству та унеможливлення жорстокого поводження з дітьми : Закон України від 06.06.2024 № 3792-IX. Відомості Верховної Ради. 2024. № 40. Ст. 253.

17. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо протидії булінгу (цькуванню) : Закон України від 18.12.2018 № 2657-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19 (дата звернення: 3.11.2026).

18. Про добровільне об’єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 3.11.2026).

19. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України від 13.01.2005 № 2342-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 3.11.2026).

20. Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 585. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-п (дата звернення: 3.11.2026).

21. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19 (дата звернення: 3.11.2026).

22. Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 № 564. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 3.11.2026).

23. Про затвердження Положення про прийомну сім’ю : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 № 565. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 3.11.2026).

24. Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 № 268. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2017-п (дата звернення: 3.11.2026).

25. Про затвердження Порядку реагування на випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми : Постанова Кабінету Міністрів України від 19.11.2025 № 1513. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 3.11.2026).

26. Про затвердження Типової програми унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дітьми : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.2025 № 658. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 3.11.2026).

27. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр (дата звернення: 3.11.2026).

28. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24.01.1995 № 20/95-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-вр (дата звернення: 3.11.2026).

29. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14 (дата звернення: 3.11.2026).

30. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 07.06.2001 № 2493-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 3.11.2026).

31. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19 (дата звернення: 3.11.2026).

32. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю : Закон України від 21.06.2001 № 2558-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 3.11.2026).

33. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14 (дата звернення: 3.11.2026).

34. Чіткі повноваження, цілодобове реагування та підтримка прийомних сімей: Уряд схвалив законопроєкт. Кабінет Міністрів України : офіц. вебсайт. 2026. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/chitki-povnovazhennia-tsilodobove-reahuvannia-ta-pidtrymka-pryiomnykh-simei-uriad-skhvalyv-zakonoproiekt (дата звернення: 3.11.2026).

35. Barnahus Quality Standards: guidance for multidisciplinary and interagency response to child victims and witnesses of violence. PROMISE project. Stockholm : Council of the Baltic Sea States, 2017.

36. Bronfenbrenner U. The ecology of human development: experiments by nature and design. Cambridge, MA : Harvard University Press, 1979. 330 p.

37. Committee on the Rights of the Child. General comment No. 13 (2011): The right of the child to freedom from all forms of violence. CRC/C/GC/13. Geneva : United Nations, 2011.

38. Committee on the Rights of the Child. General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1). CRC/C/GC/14. Geneva : United Nations, 2013.

39. Donabedian A. The quality of care: how can it be assessed? JAMA. 1988. Vol. 260, No. 12. P. 1743–1748.

40. Edmondson A. Psychological safety and learning behavior in work teams. Administrative Science Quarterly. 1999. Vol. 44, No. 2. P. 350–383.

41. Felitti V. J., Anda R. F., Nordenberg D. et al. Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults: the Adverse Childhood Experiences (ACE) Study. American Journal of Preventive Medicine. 1998. Vol. 14, No. 4. P. 245–258.

42. Fixsen D. L., Naoom S. F., Blase K. A. et al. Implementation research: a synthesis of the literature. Tampa, FL : University of South Florida, National Implementation Research Network, 2005. 119 p.

43. Gilbert R., Widom C. S., Browne K. et al. Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries. The Lancet. 2009. Vol. 373, No. 9657. P. 68–81.

44. Guidelines for the Alternative Care of Children : resolution adopted by the General Assembly on 18 December 2009. A/RES/64/142. New York : United Nations, 2010.

45. Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice. Strasbourg : Council of Europe, 2010. 114 p.

46. INSPIRE Handbook: action for implementing the seven strategies for ending violence against children. Geneva : World Health Organization, 2018. 120 p.

47. Keeping Children Safe. International Child Safeguarding Standards and how to implement them. London : Keeping Children Safe, 2024.

48. Maslach C., Leiter M. P. Understanding the burnout experience: recent research and its implications for psychiatry. World Psychiatry. 2016. Vol. 15, No. 2. P. 103–111.

49. Munro E. The Munro Review of Child Protection: Final Report. A child-centred system. London : Department for Education, 2011. 176 p.

50. Pinheiro P. S. World Report on Violence against Children. Geneva : United Nations, 2006. 360 p.

51. Reason J. Human error: models and management. BMJ. 2000. Vol. 320, No. 7237. P. 768–770.

52. SAMHSA's concept of trauma and guidance for a trauma-informed approach. Rockville, MD : Substance Abuse and Mental Health Services Administration, 2014. 27 p.

53. Shonkoff J. P., Garner A. S. The lifelong effects of early childhood adversity and toxic stress. Pediatrics. 2012. Vol. 129, No. 1. P. e232–e246.

54. Sozialgesetzbuch (SGB) Achtes Buch (VIII). Kinder- und Jugendhilfe. § 8a Schutzauftrag bei Kindeswohlgefährdung. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/sgb_8/__8a.html (дата звернення: 3.11.2026).

55. Working Together to Safeguard Children 2023: statutory guidance on multi-agency working to help, protect and promote the welfare of children. London : Department for Education, 2023.

56. World report on violence and health / E. G. Krug et al. (eds.). Geneva : World Health Organization, 2002. 346 p.

ДЕКЛАРАЦІЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ВИКОРИСТАННЯ ШІ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Факультет гуманітарно-педагогічний

ДЕКЛАРАЦІЯ ЗДОБУВАЧА

Я, Сапеляк Галина Михайлівна, здобувачка НУБіП України, усвідомлюючи відповідальність за порушення академічної доброчесності, цією заявою підтверджую, що:

1. Моя магістерська кваліфікаційна робота (проєкт) на тему «Організаційні умови створення безпечного середовища служби у справах дітей» є результатом моєї особистої праці.

2. Усі запозичення з текстів інших авторів мають відповідні посилання згідно з чинними стандартами.

3. Щодо використання інструментів ШІ (обрати необхідне):

[ ] Інструменти генеративного ШІ не використовувалися.

✓ Інструменти ШІ (ChatGPT) були використані для:

✓ перекладу іншомовних джерел;

✓ стилістичного редагування та перевірки граматики;

[ ] допомоги у написанні/відлагодженні програмного коду;

✓ генерування схем, моделей, таблиць.

Я розумію, що надання недостовірної інформації може призвести до скасування результатів захисту та відрахування з числа здобувачів НУБіП України.

«___» _____ 20__ р. _____ Галина САПЕЛЯК

(підпис) (Ім’я та ПРІЗВИЩЕ)

ДОДАТКИ

Перелік додатків

А. Зразок структури Політики захисту дитини у діяльності служби у справах дітей.

Б. Алгоритм опрацювання сигналу про загрозу дитині.

В. Перелік самооцінювання організаційних умов безпечного середовища служби у справах дітей.

Додаток А

ЗРАЗОК СТРУКТУРИ ПОЛІТИКИ ЗАХИСТУ ДИТИНИ У ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ У СПРАВАХ ДІТЕЙ

Таблиця А.1

Структура Політики захисту дитини у діяльності служби у справах дітей

Розділ	Зміст
1. Загальні положення	Мета, сфера дії, нормативна основа (Конвенція ООН про права дитини, Закон № 3792-IX, постанови Кабінету Міністрів України № 658 і № 1513)
2. Принципи	Найкращі інтереси дитини; нульова толерантність до насильства; повага до думки дитини; конфіденційність; недискримінація
3. Кодекс поведінки працівників	Допустима та недопустима поведінка; конфлікт інтересів; спілкування з дитиною в особистому та цифровому середовищі
4. Відповідальна особа з питань захисту дитини	Призначення, функції, взаємодія з керівництвом, начальником Служби та партнерами
5. Порядок повідомлення про підозри	Канали повідомлення, захист заявника, строки розгляду, відповідальність
6. Реагування на сигнали	Посилання на алгоритми опрацювання сигналу, відібрання дитини, бесіди з дитиною (додаток Б)
7. Добір, навчання та супервізія	Перевірка кандидатів, вступний інструктаж, щорічний план навчання, групова супервізія
8. Міжвідомча взаємодія	Угоди, строки повідомлення, координатор випадку, наради
9. Моніторинг і перегляд	Індикатори (табл. 3.2), щорічний перегляд Політики, звітування перед виконавчим комітетом і громадою

Джерело: розроблено автором на основі [16; 25; 26; 47].

Додаток Б

АЛГОРИТМ ОПРАЦЮВАННЯ СИГНАЛУ ПРО ЗАГРОЗУ ДИТИНІ

Таблиця Б.1

Алгоритм опрацювання сигналу про загрозу дитині у діяльності Служби

Крок	Дія	Відповідальний	Орієнтовний строк
1	Прийом і реєстрація сигналу із зазначенням джерела, змісту та даних про дитину	Працівник, який прийняв сигнал	Негайно
2	Первинне оцінювання ризику: чи існує безпосередня загроза життю або здоров'ю дитини	Працівник і начальник Служби (або заступник)	Невідкладно після отримання
3	У разі безпосередньої загрози: виїзд у парі, виклик поліції та екстреної допомоги, за потреби невідкладне відібрання за окремим алгоритмом за рішенням уповноваженого органу	Два працівники; начальник Служби	Негайно
4	За відсутності безпосередньої загрози: обстеження умов проживання, оцінка рівня безпеки дитини за Порядком № 585	Працівник сектору	У строк за застосовним нормативним актом
5	Бесіда з дитиною за правилами про місце, час, довірену особу, відсутність повторних розпитувань	Підготовлений працівник	За планом обстеження
6	План безпеки дитини та призначення координатора випадку	Начальник Служби	Після оцінки
7	Інформування партнерів і зворотна інформація заявнику	Координатор випадку	У встановлений строк
8	Моніторинг, перегляд плану, закриття випадку	Координатор випадку; Комісія	За планом

Джерело: розроблено автором на основі [20; 38; 45]. Конкретні строки визначаються застосовними нормативними актами; локальний порядок не може відтерміновувати невідкладний захист дитини.

Додаток В

ПЕРЕЛІК САМООЦІНЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ УМОВ БЕЗПЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА СЛУЖБИ

Таблиця В.1

Перелік самооцінювання організаційних умов безпечного середовища служби у справах дітей

Група	Питання	Так	Частково	Ні
Нормативно-політична	Чи затверджено політику захисту дитини та кодекс поведінки працівників?			
	Чи визначено відповідальну особу з питань захисту дитини та порядок повідомлення про підозри?			
Кадрова	Чи проведено аналіз навантаження та чи є річний план навчання?			
	Чи проводиться супервізія та чи діють правила безпеки під час виїздів?			
Процедурна	Чи затверджено алгоритми опрацювання сигналу, відібрання дитини та бесіди з дитиною?			
	Чи документуються мотиви рішень з урахуванням найкращих інтересів дитини?			
Матеріально-технічна та інформаційна	Чи забезпечено транспорт для виїздів і захищені канали зв’язку?			
	Чи є приміщення для безпечної бесіди з дитиною та чи ведеться облік у ЄІАС «Діти»?			
Міжвідомча	Чи укладено угоду про взаємодію із визначенням строків повідомлення?			
	Чи призначається координатор випадку та чи проводяться міжвідомчі наради?			
Моніторингова	Чи фіксуються індикатори структури, процесу й результату?			
	Чи враховується думка дітей і родин про ставлення працівників та чи публікуються результати?			

Джерело: розроблено автором на основі [39; 47].